

भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता १
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA

वर्ग संख्या

Class No.

पुस्तक संख्या

Book No.

रिटो नुं./ N. L. 38.

Te

294.2

Bh153bs.

MGIPC-84-59 LNL/64-1-11-65-100,000.

GOVERNMENT OF INDIA
NATIONAL LIBRARY
CALCUTTA

This book was taken from the Library on the date ~~not~~ stamped. A late fee of 6 nP. will be charged for each day the book is kept beyond a month.

6
1 JAN 1912

N. L. 61

MORPC—81—10 LNL/61—11-12-62—50,000.

ఓమ్.

భగవద్గీతా

ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్య సూత్రము

— ❦ —

ప్రబంధ

కారమూర్తి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారిచే

ఆదిపరబ్రహ్మనిలయ ముద్రాక్షరికావయము

ముద్రించి ప్రకటింపబడియె.

రెండియూర్పేట, తప్పానక్షత్రము

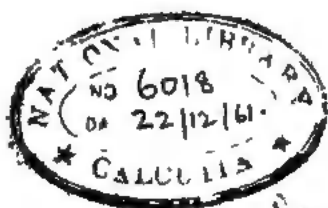
1907

[All Rights Reserved]

[Ru 1-4-0

SHELF LISTED

T2
294.2
Bh 153 6A.

h

భరతఖండంబునందు భారతాంతర్గతము శ్రీకృష్ణార్జున సం
వాదరూపమై ప్రస్థానత్రయంబులలో సోక్తమై ఆధ్యాత్మిక
విద్యావీక్షణులకు భగవద్గీతలకు శ్రీమద్భగవద్గీత భగవద్గీత
వాసి మహాపురుషులను గూర్చి వ్యాఖ్యానములు ఇచ్చియు
న్నాడు. వానిలో శ్రీ. బాసు దేవ యతీంద్రుల శిష్యులైన శ్రీ. శా
మచంద్రావంద. సత్యవతి స్యాములవారు రచించియున్న శ్రీ
భాగవతము నుభయములను తనరారుచున్న యదిగి అద్వానికనుసరించి
యాంధ్రంబునం శ్రీమహానియు. షో టీకా తార్కావ్యమును రచి
యించియున్నాడు. ఇదియు సాగీర్వాణ వ్యాఖ్యానప్రకారము
మలలితమై యున్నది. దీని ననేక పుస్తక వ్యాపారు లిదివఱకు
ముద్రింపించియున్నారగాని అంతయు వమరజనముగఁ జూడ
లేదు గనుక నేనిప్పుడా రామచంద్రావంద సత్యవతి స్యాము
గీర్వాణ వ్యాఖ్యానము ననుసరించి తెనుగునంగల పాలివృ
త్తుల సంస్కరించి చిన్నపై జాన మండి హాసములలో ముద్రించి
శ్రీకృష్ణార్జున రథ సహితముగా బంగారు గిల్లుతో గూడిన మం
చి బైండుచేయించి సకల జనులను భావదగిన సులభశ్రయ
ముంచి ప్రకటించియున్నాడను.

ఇట్లు,

రేఖాల,

విద్యజ్ఞన (విభేయుడు,

నెల్లూరుజిల్లా,

శ్రీహస్తీ - ముద్రావ్యాకాశ్రమము

శ్రీమద్భువ భాషనప్రకాశః.

వందే గురూణాం చరణాభ్యుదే నందద్భిరస్వాత్మసుభావ
భాద్ర, జుస్య యే కాంగలికాయమానే, సంసారభాలాహల
మోహకాంతైః. వందే గురువదద్వంద్య మవాక్మాననగోచ
రమ్, రక్షకుక్షత్రభామిత్ర మర్యోణం త్రైపురంబుహః.

శ్రీభగవద్గీతా పూర్వపీఠికా.

అక్షీనాభనమారంభాం నాభయామునమధ్యమామ్, ఆస్మ
జాచార్యపర్యంతాంవందే గురుపరమృరామ్. 1. అస్మదురు స
మారమ్భాం నాభయామున మధ్యమామ్, అక్షీవల్లభపర్యంత
తాం వందేగురుపరంపరామ్. 2.

భక్త్యాచి తత్త్వప్రదాయామగురుం గురు పరంపరామ
పంధానానంతరం అమనంధయ

స్తోత్రే శ్లో కా.

శుక్లాంబరభరం విష్ణుం శశివణం చతుర్భుజమ్, ప్రసన్న
వదనం భాగ్యయే త్వర్వవిశ్నాపకారియే. 3. యన్మద్విరద
విక్రీడాః పారిషద్యాః మృశ్యరత్న, విష్ణునిష్ఠుంకిసరితం
విష్యక్సేతంర మాక్రదేః. 4. సమ్యక్స్మయకభూషేన మహా

తా భారతే చ, ఉపబృంహితవేదాయ నమోన్యాయాన్విష్ట
వే. 5. న్యాసం వశిష్ఠనప్తరం శక్తేహోత్రమకల్మషమ్, పరా
శరాత్మజః సంజే శుకతాతం తపోనిధిమ్. 6. న్యాసాయ వి
ష్ణునూపాయ న్యాసనూపాయవిష్ణవే నమోస్తై బ్రహ్మనిధయే
వాసిష్ఠాయ నమోనమః. 7. మునిం స్నిగ్ధామ్బుచాభాసం వే
దాన్యాసమ కల్మషమ్, వేదన్యాం పరస్వత్త్వానానన్యాయం
నమామ్యహమ్. 8. అచతుర్వదనో బ్రహ్మ ద్విబాహురవగో
చరిః, అపాలగోచనశ్శమ్భుః కృగవాన్పాదరాయణః. 9.
కృష్ణంకమలపత్రాక్షం పుష్కళశ్రవణ కీర్తకశమ్, నానుదేవత
గర్వ్యానిం నాదునారాయణం హరిమ్. 10. కృష్ణాయతూప
వేంద్రాయ జ్ఞానముద్రాయయోగినే, నాథాయరుక్మిణీశాన్య
నమోవేదాంతవేదినే. 11. ప్రపన్న చారిబాలాయ వేత్రినో
త్రైకపాణయే, జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతా మృతయశే
నమః. 12. స్వారథ్యమహానస్సాక్షో కర్వణగీతామృతం ద
దా, లోకత్రయోపరాకాయ తస్మై కృష్ణాత్మనేనమః. 13. స
ర్వోపనిషదాగోవో దోగ్ధా గోపాలనదనః, పార్థోవత్స స్సుధీ
ర్భోత్తా దుగ్ధగీతామృతం మహత్. 14.

శ్రీ భగవద్గీతా మాహాత్మ్యమ్.

పార్థాయ ప్రతిపాదితాం భగవదానారాయణేనస్వయం,

శ్రీ భగవద్గీతలు.

వ్యాసేనగ్రథితాంపురాణమునినామధ్యేమహాభారతమ్, అద్వైతామృతపీఠం భగవతీ మష్టాదశాధ్యాయినీ, మమ్మత్వామనుసందధామి భగవద్గీతేభవద్వేషిణీమ్. 15. సీతాశాస్త్రమిదంపుణ్యం యఃపఠేత్ప్రశుతఃపుమాత్, నిష్కామధమవాహ్నీతి భయశోకాదివజాతః. 16. భారతామృతసర్వస్వం విష్ణోర్వక్త్రాద్వినిస్సృతమ్, సీతాగంగాదకం వీర్యాపునజాన్మృతవిద్యతే. 17. సీతానుగీతాః కఠవాఽపిమవైశ్చక్వాస్త్రైఃసంగ్రహైః, యాన్వయం పర్మవాభన్య ముఖపద్మాద్వినిస్సృతాః. 18. సీతాధ్యమనశీలన్య ప్రణామూమపరన్యచ, నైవసంతిహి పాపాని పూర్వజ్మృతృతాన్యపి. 19. అకృత్యమపికుర్వాణో భుంజానోవాయతి స్తతః, ఘోరంవై పన్యభిషానంసీతాధ్యాయీనచక్ష్వతి. 20. మలనిర్మోచనం పుంసాం బలస్నానం దినేదినే, సకృద్గీతాంభసిస్నానం సంసారమలమోచనమ్. 21. శ్లోకమేకం తదర్థంవా పాదంపాదార్థమేవహ, నిశ్చయం పఠతిభక్త్యయ ప్సమోక్ష మభిగచ్ఛతి. 22. సర్వశాస్త్ర మయీ సీతా సర్వపేదమయోహరిః, సర్వతీర్థమయీ గంగా సర్వసర్మమయోమనుః. 23. ఏకం శాస్త్రం దేవకీపుత్రగీతం ఏవోదేవో దేవకీపుత్రపిత, ఏవోమంత్రోదేవకీపుత్రనామ కర్మామృతం దేవకీ పుత్రసేవా. 24.

అథన్యాయః.

అన్య శ్రీభగవద్గీతా శాస్త్రోమహామంత్రస్య- శ్రీవేదన్యాయః భగవన్మహి - అనుష్టుప్చందః-శ్రీకృష్ణః పరమాత్మా దేవతా, ఆశోచ్యాయన్యకోచ స్త్వదుతిబీజం - సర్వధర్మాపురిత్యజ్యమామేకం శరణం వ్రతేతిశక్తిః- అహంత్యా సంస్పృహేభ్యోమోక్షయిష్యామి మామచ ఇతికోకమ్; వచ్చిత్త స్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యంతి కవచమ్, కిరీటినంగడినంచక్రహస్తయిష్టమ్, అనాదిమధ్యాంతమనంత వీర్యమితిధ్యానమ్. జ్ఞానయజ్ఞేన భగవదా రాధనాథాగీతాసారాయణేన శివా వినియోగః, జ్ఞానాత్మకే శ్రీకృష్ణాయ అంగుష్ఠాభ్యాం నమః, ఐశ్వర్యాత్మకే గోవిందాయ తర్జనీభ్యాం నమః, శక్త్యాత్మకే వేదవ్యాసాయ మధ్యమాభ్యాం నమః, బలాత్మకే బలధర్మాయ అనామికాభ్యాం నమః, తైజసాత్మకే వాసుదేవాయ కంఠిభ్యాం నమః, విజయాత్మకే గాంధీవధన్వనే అజానాయ కిరీటల కరపృష్ఠాభ్యాం నమః, జ్ఞానాత్మకే శ్రీకృష్ణాయ హృదయాయ నమః, ఐశ్వర్యాత్మకే గోవిందాయ శిరసే నమః. శక్త్యాత్మకే వేదవ్యాసాయ శిఖాయైవపట్. బలాత్మకే బలధర్మాయ కవచాయనమః, తైజసాత్మకే వాసుదేవాయ నేత్రత్రయాయవౌపట్, విజయాత్మకే గాంధీవధన్వనే అర్జునాయ

త్రకేదైకపాదయే, జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతమ
హేనమః. 3. వాచకః ప్రణవోయస్య క్రిడాన త్వన్మలంబగత్,
శ్రుతిగాజ్ఞానపుష్కానం తం నందే దేవేసుతం. 4. సర్వోప
నిషతోగావో దోగ్ధాగోపాలసందనః, పార్థోవత్స స్సుగీర్భోక్తా
దుగ్ధం గీతామృతం మహత్. 5. జనుదేవసుతం దేవం కంస
చాపారమర్షనమ్, దేవకీ పరమానందం కృష్ణంవందే జగద్గు
రుమ్. 6. భీష్మద్రోణతలాజయద్రథజలా గాంధారిసీతాత్పలా
శల్యగ్రావతీ కృపీణ వహిని కర్ణేనవేలాకులా, అశ్వతామవి
కర్ణ ఘోరమకరా దుర్యోధనావర్తిరి నాత్మీర్ణాఖలు పాండవై
రణనదీ కైవర్తకేశకేశవే. 7. పారాశర్య వచఃసరోజ పమలం
గీతార్థగంధోత్కటం నానాఖ్యానక శేసరం చుఃకథా నద్యాను
నాబోధితమ్, లోకేనజ్ఞంపట్నదైరహః పాః పేషీయ మానం
ముదా భూయాద్భారత పంకజం కలిమల ప్రధ్వంసీన శ్చే
యసి. 8. మూకం కరోతి నాచాలం పంగుం లఘు యతేగీ
రిమ్, యత్కృపాత మహం వందే కరమానందమాధవమ్. 9.

యం బ్రహ్మ వరుణేంద్ర రుద్రమరుతః స్తున్వంతి దివ్యైః
వైవ్ర్యైః సాంగపద క్రమోపనిషదై ర్గాయంతీయం సామ
గా. ధ్యానావస్థిత తద్గతేనమనసా వ్యోమియంయోగినోయ
స్యాంతం న విదు స్సురాసురగణా దేవాయతస్సనమః. 10.
అతఃపరః పరః పరః సమస్తాన్ పారాయణాదికంకార్యమ్.

శ్రీ గ న్మ.

శ్రీకృష్ణాయనమః.

శ్రీ భగవద్గీతా ప్రారంభః.

అర్జున విషాదయోగోనామ ప్రథమోధ్యాయః.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ.

మూలమ్. ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేళి యయున్మహా!

మామకాపాండవాశ్చైవ కిమక్రుర్వరసంజయ. 1

టీక. హే సంజయ- ఓయి సంజయుడా; ధర్మక్షేత్రే- పుణ్యభూమి యైన; కురుక్షేత్రే- కురుక్షేత్రమునందు; మామకా- నా కుమారులయిన దుర్యోధనాదులు; పాండవాశ్చ- పాండురాజుకుమారులయిన ధర్మరాజాదులును; యయున్మహా- యుద్ధముచేయునిశ్చయించిన వారలై; సమవేళి-స్సంతః- కూడినవారలై; కిం- ఏమి; అక్రుర్- చేసిరి. అని ధృతరాష్ట్రుడు డడిగెను.

ధృతరాష్ట్రుడు డడిగెను. ఓయి సంజయుడా పుణ్య భూమి యైన కురుక్షేత్రమునందు యుద్ధముచేయుటకై చేరిన నాకొడుకులయిన దుర్యోధనాదులును పాండవులును ఏమి చేసిరి?

అంధ్రీటకాతాత్పర్య సహితము.

[అ. 1

అవతరికి. ఇట్లు ధృతరాష్ట్రుండడుగగా సంజయుండు చెప్పుచున్నాడు.

సంజయ గివాచ.

దృష్టాతు పాండవానీకం పూర్వం దుర్యోధనస్తదా
అచార్య ముపసంగమ్య రాజా వచసా బ్రువీత్. 2.

రాజా- రాజైః; దుర్యోధనః- దుర్యోధనుడు; పూర్వం-
పూర్వహాకారముగా రచింపబడిన; పాండవానీకం- పాండవసై-
న్యమును; దృష్టాతు-చూచివంటి నె; తదా-అప్పుడు; అచార్యం-
అచార్యులనుగూర్చి; ఉపసంగమ్య-సమీపమునుబొంది; వచసం-
వాక్యమును; అబ్రవీత్ - పలికెను.

అందుకు సంజయుం డిట్లునెను. అప్పుడు దుర్యోధనుడు
పూర్వహములుగా పన్ని నిలిచిన పాండవుల సేననుజూచి ద్రోణా-
చార్యులమొద్దకు బోయి యామాటను చెప్పెను.

అవతరికి. ఆ ద్రోణాచార్యులతో దుర్యోధనుండు చెప్పిన
వాక్యములనుతోల్పిదిశ్లోకములచేతసంజయుడు చెప్పుచున్నాడు.

వైత్యతాంపాండుపుత్రాగ్రామాచార్యమహావీరచమూమ్
పూర్వం దుర్యోధన పుత్రేణ తపశిష్యేణధీమతా. 3.

హే అచార్య- ఓ దోణాచార్యడా; తప- నీకు; శిష్యేణ-
శిష్యుడును; ధీమతా- బుద్ధిమంతుడైన; దుర్యోధనుపుత్రేణ- దుర్యోధను

అ: 1.]

శ్రీ భగవద్గీత.

రాజ కుమారుడయిన ధృష్టద్యుమ్నునిచేత; పూర్వాం- పూర్వ
హోకారముగా రచియింపబడిన; మహాశిం- అధికమైన; పాండవ
పూత్రానాం- పాండవులకుక్క; ఏతాం- ఈ; దమహం- నెనను
పశ్యే-చూచుమా.

అచార్య! ఇదిగో పాండవులదైన కొప్పనైన నీశిష్యుడ
ను బుద్ధిమంతుడు నగు ధృష్టద్యుమ్నుని చేత పూర్వముగా
శిర్పబడియున్నవి, చూచుము.

అత్ర శూరామహేష్వాసా భీమాద్భుతసమం యుధి!

యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః.

అత్ర- ఈ పాండవసేవయందు; మహేష్వాసా- మంచియ
శీలములయిన వింశ్యగలవారలును; యుధి-యుద్ధరంగమునందు
భీమాద్భుతసమా - భీమాద్భుతులతో సమానులైన; శూరా-వీ
రులు; నంతి-కలసి; (నారలెన్నొన) యుయుధాన- సాన్య
యు; విరాటశ్చ- విరాటునిను; మహారథః- మహారథుడైన
ద్రుపదశ్చ-ద్రుపదురాజును; మహారథకలక్షణము. " శ్లో॥ ఏతా
దశ సహస్రాణి యోధయోగ్యస్తుధ్యవాం । శస్త్రైశాస్త్రై
వీణస్తు మహారథ ఇతిన్పృథః ॥ అమతాన్యోధయేన్యస్తు నం
ప్రోక్తోఽరి రథస్తునః । నమస్త్యేకేనయోయోధా తస్యానోఽర్థ
రథోమత ఇతి. " పదనాకంపచేల విలుకాండ్రతో యుద్ధమ

చేయు సామర్థ్యముగల శస్త్రుశాస్త్ర ప్రవీణుడయినవాడు మ
ఈ రథికుడనంబడును, అపరిమిత రథికులలో యుద్ధము చేయు
వాడు అతిరథుడనం బడును, ఒక రథికుతో యుద్ధము చేయు
వాడు సమరథుడనం బడును, ఆ సమరథునికంటే తక్కువయై
న వాడు అర్ధరథుడనంబడును.

ఈ సాంక్షిపత్యమున భీమాద్వునులలో నమాన
లైన కూగూన్నారు. సాత్యకియును, విరాటుడును, మహా
భుజుడైన ద్రుపదుడును.

ధృష్టకేతుః శ్రేణీతానః కాశీరాజశ్చ వీర్యవాన్ |

పురుజి త్కుంతిభోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః.

ధృష్టకేతుః- ధృష్టకేతువనెడు రాజును; చేకితానః- చేకి
తానుడును; వీర్యవాన్ - పరాక్రమశాలియైన; కాశీరాజశ్చ
కాశీరాజును; పురుజిత్ - పురుజిత్తినెడి రాజును; కుంతిభో
జ్చ- కుంతిభోజుడును; నరపుంగవః- నరశ్రేష్ఠుడైన; శైబ్యశ్చ-
శైబ్యుడును.

ధృష్టకేతువును, చేకితానుడును, పరాక్రమశాలియైన కా
రాజును, పురుజితుడును, కుంతి భోజుడును, పురుషశ్రేష్ఠుడగు
శైబ్యుడును.

యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమాజాశ్చ వీర్యవాన్ |

సౌభద్రో ద్రాపదే యశ్చ నర్వపవ మహారథాః | 6 |

విక్రాంతః-వీరుడైన- యుధామన్యుశ్చ- యుధామన్యుడును, వీర్యవాన్- పరాక్రమవంతుడయిన; ఉత్తమాజాశ్చ- ఉత్తమాజాడును; సౌభద్రః- అభిమన్యుడును; ద్రాపదే యశ్చ- ధర్మభీమాక్షున నకుల సహదేవులకు ద్రాపదిమందు వేర్వేరుగ బుట్టిన ప్రతివింధ్యాదులును, యీవిషయము శ్రీ భాగవతమందు జెప్పబడియున్నది. అదియెట్లున. “ శ్లో॥ ద్రాపద్యాదీనం చ పంచభ్యః పుత్రాస్తై పితరోభవన్ | ధర్మజాత్మతీ వింధ్యాభూ చ్చుతసోమోవృకోదరాత్ | అర్జునాచ్ఛ్రీకీర్తిస్తు శతానీకస్తుభాకులిః | సహదేవసుతోరాజా శ్రుతసేన స్తథాపరఞ్చితి | ” ధర్మరాజు వలన ప్రతివింధ్యుడును, భీమునివలన శ్రుతసోమోడును, అర్జునుని వలన శ్రుతకీర్తియు, నకులుని వలన శతానీకుడును, సహదేవునివలన శ్రుతసేనుడును, ద్రాపది గర్భంబున బుట్టినది చెప్పబడియున్నది. కావున నీలయిదుగురును, వేర్వేరుగ నుండు చెప్పబడిన వారలందరును; మహారథాః-మహారథికులు, పరాక్రమముగల యుధామన్యుడును, బలవంతుడయిన ఉత్తమాజాడును, అభిమన్యువును, ద్రాపది కొడుకులును వీరలందఱు మహారథులు.

అస్తాకంకు విశిష్టాదే తాన్నిజోధ ద్విజోత్తమ!

నాయకా మునుసై వ్యవస్థ వంజార్థంతాక్ బ్రవీమి. 7.

హేద్విజోత్తమ:- ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడయిన దోగ్గిళాచార్యుడా; యే- ఎవడు; మను-నాయకు; సైవ్యవ్య-సేనకు; నాయకా-రక్షకుల; తాక్-వారలను; తే-నీకు; వంజార్థం-తెన్నకా తెలియుటకొరకు; బ్రవీమి-చెప్పుచున్నాను; మేము- ఎవరై తే; అస్తాకం-మన వంబంధులయిన వారిలలో; విశిష్టా:-శాస్త్రముచేత శ్రేష్ఠుల; తాక్-వారిని; విజోధ-తెలిసికొనుము.

బ్రాహ్మణోత్తముడా! మనలో నాసేనకు నాయకులకు ఈ త్రములైన వారిని స్వప్రముగా తెలియుటకొరకై నీకుచెప్పిన వినుము.

అక్షరారిక. అట్టివారిని రెండుశ్లోకములచే చెప్పవచ్చును.

భవాన్విష్టశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమిశ్రితయః।

అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సామదత్తీ వృథావచ. 8.

భవాన్-నీవును; విష్ట-భీష్ముడును; కర్ణశ్చ-కర్ణుడును; సమిశ్రితయః-యుద్ధమందు జయులీలుడయిన; కృపశ్చ-కృపాచార్యుడును; అశ్వత్థామా-అశ్వత్థామయును; వికర్ణశ్చ-వికర్ణుడును; త-వైసభ-అలాగూనన; సామదత్తీ-సామదత్తుని కుమారుడయిన భారిశ్రవుడును.

నీవు, భీష్ముడు, శిష్టుడు, కిష్టుడు, కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ, ద్రుపదుడు భూశిశ్రువుడును వీరలు మన సేవకొఁమిత్తుము.

అన్యేషామహవక్కురా మదగ్ధే త్యక్తచీవితాః॥

నానాకస్త్రప్రహరణా న్సర్వేయుద్ధ విశారదాః. 9.

మదగ్ధే-హావయోజన నిమిత్తమై; త్యక్తచీవితాః-త్యక్త, విడువబడుచున్న; చీవితాః- పోరాములు గలవారును; బహుశాల నేకులయిన; అన్యేషా-ఈచెప్పబడినవారికంటె మిగిలిన జయద్రథాదులును; సర్వే-వీరలందఱును; కూరాః-కూరులును; నానాకస్త్రప్రహరణాః, నానా-అనేక ప్రకారములయిన, కస్త్రాః-ఆయుధవిశేషములును, ప్రహరణాః-సాధనములును గల వారలును; యుద్ధవిశారదాః- యుద్ధ-యుద్ధమువండు, విశారదాః-నేర్పు గలవారును.

ఇంకనితరులు కూర్చున్న వారు పెక్కుండు నానావిధములయిన ఆయుధములచే యుద్ధము సేయుటయందు సమర్థులైన వారలు నానిమిత్తమై ప్రాణములనైవను విడువ నిశ్చయించి యున్నారు.

ఆవర్యాప్తం తదస్త్రాకం బలం భీష్మాభి రక్షితం॥

పర్యాప్తం క్విదమేతేహం బలం భీమాభి రక్షితం. 10.

తదపిల్లవరాక్రమపంతులు మనస్సైనికులయ్యును; భీష్మాభి

రక్షితం- భిష్ట- భీష్మాచార్యులచేత, అభిరక్షితం- అంతట రక్షింపబడుచున్న; అస్తాకం, మరణముకల్గు; బలం, సైన్యము; అవర్ణ్యపుం, సంపూర్ణముగాకయున్నది. (కాపున కాండపులజముంప జాలవని లోచుచున్నది.) ఏ-మాట, యీ కాండపులముకల్గు, బలంతు, సైన్యమై; భీమాభిరక్షితం నత్, భీమ, భీమునిచేత, అభిరక్షితంనత్, అంతట రక్షింపబడుచున్నదై; పర్యాపుం, సంపూర్ణముగాకయున్నది.

అట్లు అనేకులు శూరులున్నను భీష్మునిచేరక్షింపబడ్డ మనసే న సంపూర్ణముకాకయున్నది. కాండపులసైన్యమో భీమునిచేత రక్షింపబడినదై సంపూర్ణమైయున్నది.

అయనేమిచ నర్వేషు యథాభాగ మవస్థితాః॥

భిష్టమేవాభి రక్షంతే ధవంత సైన్యవపి. 11.

నర్వేషనంతః. మీరందఱును; నర్వేషు, నమ ప్రములయున; అయనేమిచ- పూర్వప్రదేశమార్గములమందు; యథాభాగం తమకు నిర్ణయింపబడియున్న యుద్ధభూమికలితమిందః; అన స్థితాన్యంతః, ఉన్న వారగుచు; భిష్టమే, భీష్మాచార్యులనె; అభి రక్షంతే, అంతట రక్షింతురుగాక. ఓయీ మేము భీష్మునిరక్షించునంతవారమాలని యడిగితిరేని, వెనుకకువిరుగక యెదుటనుండడి తోడులతో యుద్ధముచేయుచుండగా వారతెనుట

నిలువతాలకవంతన కేసి వెనుకపార్శ్వమునకువచ్చి నొప్పింతురు. కావున నల్లుగాకయుండునటులు రక్షింపవలయుననుట భీష్ముని రక్షింపంబనయేలు యనినవాని బలముచేతనే మనము కీవంతులమైయున్నామని భావము.

మీరిలంగలు వ్యాపామునందు ఆ మా ప్రదేశములందంతటను మీమీ స్థానములయందు తప్పక కాచియున్న వారలై భీష్మునిమాత్రము అన్నిపార్శ్వములందును రక్షింపవలెను.

అవతారిక. ఇట్లు పక్షానభరిస్సరమైన దుర్యోధనుని వాక్యమువాకగ్లంబి భీష్మజేమిచేసెనని ఆకాంక్షగలుగగా సంజయించు జెప్పుచున్నాడు.

తస్య సంజనయక హర్షం కురువృద్ధః పితామహః।

సింహవాసిం వినద్యోచ్చైశ్శృంఖంశర్థౌ ప్రతాపవాక్ ॥ 12 ॥

ప్రతాపవాక్- పరాక్రమశాలియును; కురువృద్ధః- కురుశ్రేష్ఠుడైన; పితామహః-భీష్మాచార్యుడు; తస్య- పూర్వోక్తిప్రకారముగా స్తోత్రము జేయుచున్న ఆ దుర్యోధనునకు; హర్షం- సంతోషమును; జనయక- పుట్టించుచు; ఉచ్చైః- గట్టిగా; సింహనాదం- సింహనాదమును; వినద్య- ధ్వనింపజేసి; శృంఖం- శృంఖమును; శర్థౌ- పూరించెను.

అట్లు చెప్పుచున్న దుర్యోధనునకు సంభోషణ గలిగించు

వాడై కుదువ్వుడుడగు భీష్ముడు గట్టిగా సింహనాథముచేసి శంఖము పూరించెను.

తల శృంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పరావాసక గోముఖాః

సహస్రైవాభ్య హన్యంత సశబ్దస్తు మూగోభవత్. 18.

తల:- ఆ సేనానాయకుడయిన భీష్మునిచేత కేయబడిన సింహనాథశంఖ ధ్యాసానంతరమందు కౌరవసైనికులచేత; శంఖాశ్చ- శంఖములును; భేర్యశ్చ-భేరులును; పరావాసకగోముఖాః- పరావ పరావములనెడి సూక్ష్మ మృదంగ విశేషములును; అసక- స్థూలవాద్యవిశేషములును; గోముఖాః- నయీతామసారములయిన మర్దలవిశేషములును; సహస్రైవ- శీఘ్రముగానే; అభ్య హన్యంత- వాయించబడినవి; సశబ్దః- ఆవాద్యములవలన బాట్టినశబ్దము. ఈముల:- సంకులమైనది; అభవత్ - ఆయెను.

అటుపిమ్మట కౌరవసైనికులు శంఖములను భేరులను తప్పేట మొదలగువానిని శీఘ్రముగా వాయించిరి. దానిచే గొప్ప భయం కలిగెను.

తలశ్చైవైర్హస్తై ర్హస్తై మహతి న్నందనే స్థితౌ

రూఢమః పాండవశ్చైవ దివ్యైశంఖౌ ప్రదర్శితౌ. 14.

తల:- ఆవాద్యకావ్యానాంతరమందు; శ్చైవై- తల్లనైవ; హ-

మోః-గుణములతోడ; యుక్తేః-కూడిన; మహతిః-శ్రేష్ఠత్వము; వ్యంధనే-రథమునందు, స్థితో-ఉన్నట్టి; మాధవశ్చ-కృష్ణుడును, పాండవశ్చ-అర్జునుడును, దివ్యో-ప్రకాశించుచున్న, శంఖం-శంఖములను, ప్రదత్తుః-తెచ్చగా పూరించి.

అంత కృష్ణుడును అర్జునుడును తెల్ల గుణములను బాస్పిన గొప్ప రథమునందున్నవారలై దివ్యములగు తమ శంఖములను పూరించిరి.

భివత్కారిక. ఆ పూరించిన క్రమము విభజించి చెప్పుచున్నారు..

పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం భనంజయః॥

పాండ్రం దధ్నే మహాశంఖం భీమకర్తా ద్యులోదరః, 15.

హృషీకేశః-హృషీక-ఇంద్రియములకు, ఈశః,నియోగముకు డయిన శ్రీకృష్ణుడు; పాంచజన్యం, పంచజనుడను రాక్షసునివలన బుట్టినశంఖమును; దధ్నే, పూరించెడు; భనంజయః, అర్జునుడు; దేవదత్తం, దేవదత్తమును శంఖమును, దధ్నే, పూరించెడు; భీమకర్తా, భీమ, భయంకరమయిన; కర్తా, కార్యముగలిగిన; ద్యులోదరః, భీముడు; పాండ్రం, పాండ్రమనెడి; మహాశంఖం, గొప్పశంఖమును; దధ్నే, పూరించెడు.

కృష్ణుడు పాంచజన్యమును శంఖమును, అర్జునుడు దేవదత్త

మను పేరుగల శంఖమును పూరించిరి. ఇయ్యంకర్తమైన వరా
క్రమముగల నీముడు పొండ్రమును పేరుగల గొప్ప శంఖమును
పూరించెను.

అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః।

నకుల స్సహదేవశ్చ సుధేహేష మణిపుష్పకా. 16.

కుంతీపుత్రః, కుంతీ దేవిః పుత్రుడయిన; యుధిష్ఠిరః, యుధి
ష్ఠిరుండనుపేరుగల; రాజా, ధర్మ రాజా; అనంతవిజయమ్, అనంతవిజ
యము నడిశంఖమును; దిచ్ఛే-పూరించెను; నకులః, నకులుడును;
సహదేవశ్చ, సహదేవుడును, సుధేహేష మణిపుష్పకా, సుధేహేష
మణిపుష్పములను శంఖములను; ప్రకర్తతుః, క్రమముగా పూ
రించిరి; ఇదియునుగాన.

అంతట రాజైన కుంతీపుత్రుడు ధర్మరాజా అనంత విజయ
మును పేరుగల శంఖమును పూరించెను. నకులుడును సుధేహేష
మును శంఖమును పూరించెను. సహదేవుడును మణిపుష్పమును
శంఖమును పూరించెను.

కాశ్యశ్చ పరమేష్వానః శిఖండిచ మహారథః।

ధృష్టద్యుమ్నా విరాటశ్చ సాత్యకి శ్చాపరాజితః। 17.

పరమేష్వానః- పరమ, శ్రేష్ఠమయిన; ఇష్వానః, ధనుస్సు
గల; కాశ్యశ్చ, కాశీరాజులు; మహారథః, మహారథికుడైన; శి

ఖండిత, కిఖండియు; ధృష్టద్యుమ్నశ్చ, ధృష్టద్యుమ్నుడును; విరాటశ్చ, విరాటుండును; అపరాజితః, యుద్ధమునందు జయింపబడని; సాత్యకిశ్చ, సాత్యకియును; (వీరలు వేర్వేరుగ కంభములను పూరించిరిని ఉత్తరశ్లోకముతో నన్వయము.)

గొప్ప ధనుస్సు ధరించిన కాళీరాజును మహారథుడైన కిఖండియును ధృష్టద్యుమ్నుడును విరాటరాజును పరాజయము లేనిసాత్యకియును తమతమ కంభములను పూరించిరి.

ద్రుపదో బ్రాహ్మణీయాశ్చ నర్వకః పృథివీపః ।

సౌభద్రశ్చ మహాబాహుశ్చంభాక్షో దధ్నుః పృథక్స్పృథక్ ॥ 18.

పేః పృథివీపః, ఓ భృతరాష్ట్రీడా, ద్రుపదశ్చ, ద్రుపదరాజును; బ్రాహ్మణీయాశ్చ, బ్రాహ్మణపుత్రులైన ప్రతివింధ్యాదులును; మహాబాహుః, మిక్కిలి బలముగల భుజములు గలిగిన; సౌభద్రశ్చ, అభిమన్యుడును, నర్వకః, ఈచెప్పబడిన యోధాక్రమములందును, శంభాక్షః, కంభములను; పృథక్స్పృథక్, వేర్వేరుగా; దధ్నుః, పూరించిరి.

ఓయి భృతరాష్ట్రీడా ద్రుపదరాజును, బ్రాహ్మణ పౌడుకులును, గొప్ప బాహువులుగల అభిమన్యువును వీరలందఱు వేర్వేరుగా తమతమ కంభములను పూరించిరి.

నఘోషో ధాత్ర రాష్ట్రాగ్రాం హృదయోని వ్యధారయత్ ||

సభశ్చ పృథివీం దైవ తుములో వ్యనునాదయత్. 18.

తుముల, సంకులమైన; సంఘోష, అశృష్టాద్భుతాది శబ్దా
రవము; సభశ్చ, అకాశంబును; పృథివీం దైవ భూమిని; వ్యను
నాదయత్, బ్రతిధ్వనులచేత నిండించుచున్న దగుచు; ధాత్ర
రాష్ట్రాగ్రాం, నీనెంబంధులన్ని నదుర్వ్యధనానగల నిలక; హృ
దయాని, మనస్సులను; వ్యధారయత్, భేదించెను.

సంకులమైన అ మహాద్భవి అకాశమును భూమిని ప్రతి ధ్వ
నింబంధమును గుర్వ్యధనుల మొదలగువాని హృదయములను
భేదించెను.

అథ వ్యవస్థితో రాష్ట్రాధారిక రాష్ట్రాః కవిధ్వజః ||

ప్రవృత్తే శిస్త్ర సంపాశే శను మిద్యమ్య పాండవః |

హృషీకేశం రిదాన క్య మిహాహ మహీపతే. 20.

హేమహీపతే! ఓయిధృతిరాష్ట్రవా, అథ! ఈతథయసైని
తలు శంఖావహుచేసిన పిమ్మట, శిస్త్ర 'సంపాశే' శిస్త్ర' రా
గములయొక్క. సంపాశ! లెస్సగాబడుట, ప్రవృత్తేనః! ప్రవ
రింతుచుండగా, కవిధ్వజ! మనుమద్భవడయిన, పాండవ,
అర్జునుడు, వ్యవస్థితాః! యోధముచేయ నుద్దేశింపియున్న!
ధాత్రరాష్ట్రా! నీ మనుమతయిన దుర్వ్యధనాదులను, వ్య

హ్యో! మాచి, భను! విల్లును, ఉద్యమ్య! ఎక్కు పెట్టి, తదా
జనమయమునందు. న్యాపీ కేతల! క్రీకృత్యస్వామిని సూర్య! ఇదం
ఈ, వాక్యం! వాక్యమును, తదా! పరిశ్రమ.

అటుపిమ్మట ఓయిరాజా ఒకరిమీద నొకను బాణములు ప్ర
యోగించుట ఆరంభము కాగానే హనుమంతుడు ధ్వజమునం
దుగల అర్జునుడు యుద్ధమునకు నన్నద్ధైర్యవలె నిలిచియున్న దుర్యో
ధనాదులను చూచి విల్లెక్కు పెట్టి అప్పుడు కృష్ణునితో ఈవాక్య
ము చెప్పెను.

అపరిఃణిత. అర్జునుడు పలికిన పలుకుల జెప్పెనుగావు.

సేనయో బిభృయోర్చ ధేన్వ రథంస్థాపయ మేఽచ్యుత!
యావదేతాన్ నిరీక్షేహం యోధుకామా నవస్థితాన్!
కైగ్రయా సహయోద్ధవ్య మస్మిన్నగి సముద్యమే. 21.

హే! అచ్యుత! ఓక్కివ్వెస్వామీ, అస్మిక్! ఈ రంగసముద్యమే
రణ! యుద్ధముచేసి, సముద్యమే! ఉపక్రమించు, కైగ్ర
యా! ఎవనితోడ, మయా! నాచేత, యోద్ధవ్యం! యుద్ధముచేయ
దగినది, (తన్నుమిత్తిమై) అహం! నేను, యోధుకామ! యు
ద్ధముచేయ నిచ్చయించిన వారలయి, అవస్థితాన్! ఉన్నట్టి, ఏ
తాన్! ఈ, ధాతకాకాష్ట్రాన్! దుర్యోధనాదులును, యావత్!
ఎంతలోపు, నిరీక్షే! చూడగలనో, కావత్! అంతలోపు,

ఉభయోః, రెండైన; సేసయోః, సేసముగొక్క; మధ్య, నడుమ; శే, నామొక్క రథం- రథమును; స్థావరము, ఉండచున్నది. అని అర్థమగుదునని నీని యన్వయము.

అచ్యుతా! ఈయధారంధ్రమందు నేను ఎవరితో పోవలెనో తెలియుటకై యుద్ధముచేయఁగోరి నిలిచియున్న ఈ దుర్యోధనాదులను నేను చక్కగా చూచువరకు నారథమును రెండు సైన్యముల నడుమ నిలుపుము.

యోర్న్యమానాశ వేక్షేహం యపి తేత్ర సమాగతా॥

ధాతేశారాప్తస్య దుర్భుధై ర్యుద్ధేప్రియ చిక్రీర్షవః. 22.

దుర్భుధై, దుష్టబుద్ధిగలిగిన; ధాతేశారాప్తస్య, దుర్యోధనునకు; యుద్ధై, యుద్ధమందు; ప్రియచిక్రీర్షవః, ప్రియ, ఇష్టమును; చిక్రీర్షవః, చేయనిశ్చయించిన; యపి శే, ఏవీరలు; అత్ర- యీ యుద్ధరంగమునకు; సమాగతాః, వచ్చిరో; అహం, నేను; యోర్న్యమానాశ్, యుద్ధముజేయఁగో; ఏతాశ్, వీరలను; అవేక్షే, చూచెదను కావున ఉభయసేనామధ్యమందు రథము నిలుపుమనట.

దుర్భుద్ధియగు దుర్యోధనునకు యుద్ధమునందు ప్రియము నేయఁగోరిన వారలై యిచ-కి వచ్చియున్న వారిలును మనతో యుద్ధము నేయఁబోవువారలు నగు వీరలను చూచెదను.

అవతారిక. ఏమృత నెట్టులయ్యెననగా వంజయుండు చెప్పాచున్నా

నంజయ ఉవాచ.

ఏవముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత!

సేనఘోరుభయోర్తథ్యే స్థాపయిత్వా రథోత్తమమ్. 23.

సేభారత- ఓధృతరాష్ట్రాదా; గుడాకేశేనగుడాక-నిద్రకు ఈశేన-నిరూపకుడైనయర్జునునిచేతి; ఏవం- ఈపూర్వోక్తప్రకారముగా; ఉత్తమమ్-పలుకబడినవాడై; హృషీకేశః-శ్రీకృష్ణస్వామి; ఉభయోః-రెండైన; సేనయోః-సేనలయొక్క; మధ్యే-మధ్యమమందు; రథోత్తమం, రథశ్రేష్ఠమును; స్థాపయిత్వా-నిలిపి. అర్జునునిగూర్చి పలికెనని ఉత్తర శ్లోకముతో నన్వయము.

ఓ ధృతరాష్ట్రా కృష్ణుడు ఈప్రకారము అర్జునునిమాట విని ఆయుత్తమమైన రథమును రెండుసైన్యముల నడుమనిలిపి.

భీష్మ ద్రోణ ప్రముఖత స్సర్వేషాంచ మహిషీతామ్!

ఉవాచచార్థపక్ష్యేతాశానమనే రాకరుభాతి. 24,

భీష్మద్రోణ ప్రముఖతః, భీష్మ, భీష్మునియొక్కయు; ద్రోణాద్రోణాచార్యునియొక్కయు; ప్రముఖతః-ఎదురున్న; సర్వేషాం;

ననుష్ఠమైన, మహిమీతాం-రాజాల సుకృ, పురతత్వ-యెదుట
 నురభమునిలిపి. (అని పూర్వోక్తముతో నన్వయము.) హే
 పార్థ- ఓయి అర్జునుడా, నమ వేతాన్- యద్ధార్థమై కూడియున్న;
 ఏతాన్-యి, కురూన్-కొరవనై నికులను, కశ్యేతి-చూడుమని;
 ఉపాస- అజానుని గూర్చి పలికెను.

భీష్మ దోషిణులును ననుష్ఠ రాజులును చూచుచుండగా
 అర్జునా! యద్ధము నిమిత్తమై చేరియున్న ఈ కొరవులను
 చూడుము. అని యర్జునునితో బలికెను.

తత్రాపశ్యత్ స్థితాః పార్థః పిత్రినభపితామహన్.

అచార్యాన్ద్రాకులాన్భాతృన్ భ్రాతృన్పితృన్సత్తథా |
 శ్వశురాన్ సుహృదశ్చైవ సేనయోరుభయోరిపి. 25.

అథ, శ్రీకృష్ణవాక్యక్రవణానంతరమందు; పార్థ, అర్జునుడును;
 తత్ర, అతరుసేనయందు; స్థితాన్, ఉన్నట్టి పిత్రిన్, పితరందులు
 పెదరందులయిన భూరిశ్రవఃప్రభృతులను; పితామహాన్, తాత
 లయిన భీష్మదులను; అచార్యాన్, గురువులయిన ద్రోణాదుల
 ను; మాతులాన్, మేనమామలయిన కల్యాదులను; భాతృన్,
 అన్నదమ్మలయిన దుర్యోధనాదులను; పుత్రాన్, వారికుమారు
 లయిన లక్ష్మణాదులను; శూత్రాన్, వారికొడుకులయిన మను
 జనును; సఖాన్, మిత్రులయిన కృతవర్తాదులను; శ్వశురాన్, ■

క్షలనిచ్చినమామూనూ; సుహృదా, ఉపకారముచేసిన పారిలను;
అశక్యత, చూడెను. అపిచ, కారవసేనలయందు నిట్టివారూ, చూ-
చుటచేకాదు. మఱియేమనిన శిభయోః, రెండైః; సేనయోః,
సేనలయందు; ఇట్టి ౪ రిలంహులైనవి యేహింకవలయు.

అథాకనుడు ఆ రెండు సేనలయందును ఉన్నవారెవరును తండ్రు-
లను జాతలను సహృద్యులను మేనమామలను సహోదరులను
కొడుకులను సోదరులను స్నేహితులను మామలను ఉపకారిము-
చేసినవారిని చూచెను.

తాడే సమీక్ష్యన కౌంఠయ స్వర్వాబంధుః సత్కథాః |
క్రిపణా పాయాః ఘోషీషిష్టాః ప్రబ్రవీత్, 20.
స కంఠతేయః, ■ అర్జునుడు; అవగ్గితాః, యుద్ధరంగిమందు
వ్వు; తాం, ప్రార్థోక్తుం యు; సర్వాకే, సమస్తమైన; బాధూకే,
మట్టములను; సమీక్ష్య, చూచి; పంఠా, ఉత్పి, ప్రేమైన; శృ-
పంఠా, నియతోడ; అపిష్టా, కూడినవాడయి; షిష్టా, ముఖం-
చుచున్నవాడయి, ఇదం, ఈవత్సవంగా వాక్యమును; అబ్రవీ-
త్, పలికెను.

■ అర్జునుడు ఆ రెండు సేనలయందున్న బంధువుల నందరిని
జూచి అధికమయిన దయతో కూడినవాడై దుఃఖతుడై ఈ
వాక్యమును పలికెను;

అర్జున ఉవాచ.

దృష్ట్వైవమం స్వజనంకృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్థితమ్ |

సీదంతి మమగాతాగ్ని ముఖంచ పరిశుష్యతి |

వేపథుశ్చ శరీరేమే రోమహర్షశ్చ జాయతే. 27.

హేకృష్ణ, ఓకృష్ణస్వామీ; యుయుత్సుమ్, యుద్ధముజేయని
చ్చించిన; సముపస్థితం, సమీపమును బొందియున్న; ఇమం
స్వజనం, యీ బంధుజనమును; దృష్ట్వా, చూచి; మమ, నామొక్క;
గాతాగ్ని, అవయవములు; సీదంతి, శిథిలములగుచున్నవి.
మే, నా చొక్క; ముఖం, నోరు; పరిశుష్యతి, ఎండుచున్నది; శ
రీరే, దేహమునందు; వేపథుశ్చ, వంతును; రోమహర్షశ్చ, రోమ-
వెండ్రుకలమొక్క; హర్షశ్చ, గగుర్పాటును; జాయతే- పుట్టు
చున్నది.

ఓ కృష్ణ! యుద్ధముచేయఁగోరి యెదుట నిలిచియున్న ఈ
బంధువులను చాడగా నా అవయవములన్నియు పరవశములగు
చున్నవి. నోరు ఎండుచున్నది. నా దేహమునందు పలుకుకలి
గను. వెండ్రుకలకు గగుర్పాటుకలిగెను.

గాంధీవంశం సతేహస్తాత్ త్వక్తేచ పరిదహ్య

నచకోమ్యవస్థాతుం భ్రమరీ వచతుమసః. 28.

మే- నాయొక్క; గాంధీవం- గాంధీవను నెడివిల్లు; హస్తాత్ -

హస్తమునుండి; కృష్ణకేజాడుచున్నది; త్వక్తైచ్చవ-చర్మమును; పరిదహ్య- అంతటదహింపబడుచున్నది; మేనార్యుక్క- మన శ్వే-మనస్సును; భ్రమతీవ- చంచలమయినదానివలెనున్నది కావున; అపస్తాకుం- రథముమీద నుండుటకు; సకశ్చామి- సమర్థుడనుకాను.

గాంధీవము చేతనుండి జారిపడుచున్నది. నా చర్మమంతయు మిక్కిలి రపించుచున్నది. నిలువకాలక యున్నాను. నామీసమ్మ తిరగుబడుచున్నది.

నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ!

సచశ్రేయో నుపశ్యామి హ్యార్వా న్యజన మావావే. ౩౨

హే కేశవ- ఒక్కష్టస్వామి; విపరీతాని- అనర్థనూచకములయిన; నిమిత్తానిచ- కకునములను; పశ్యామి- చూచుచున్నాను; అహి- ఆయుధమందు; న్యజనం- బంధుజనమును; హత్వా- చంపి; అను- అపిస్తుట; శ్రేయశ్చ- శుభమును; సకశ్చామి- చూడను.

శ్రీహే! ఇదిగాక అశుభనూచకములయిన కకునములు కనబడుచున్నవి. యుద్ధమునందు బంధుజనమును చంపినను అందువల్ల శుభమేమియు కనబడదు.

వశాంతే విజయం కృష్ణ వచ రాజ్యం సుఖానిచ |

కిన్న రాజ్యం గోవింద కింభోగైర్జీవి సనవా. 80.

హృష్టి-ఓక్ష్మన్వామి; అహం-నేను; విజయం-గెలుపును; వశాంతే-కోరను; రాజ్యంచ-రాజ్యంబును; సుఖానిచ-సుఖంబులను; ఏకా-నీ-కోరను; హేగోవింద-ఓక్ష్మన్వామి; రాజ్యం-రాజ్యముచేత; నా-మనకు; కిం-ఏమి? భోగై-సుఖములచేత; కిం-ఏమి? నీవి నవా-బ్రతుకుటచేసినావ; కిం-ఏమి?

హృష్టా! నాకు జయమువలదు, రాజ్యమువలదు, సుఖమువలదు. గోవిందా! మనకు ఈ రాజ్యముచేత లాభమేమియు లేదు. ఈ భోగములచేతను ఏమియు లాభము లేదు. ఇట్టిబ్రతుకుచేతను లాభమేమియు లేదు.

యేషా మర్థేకాంతీతంనో రాజ్యం భోగా స్సుఖానిచ |

త ఇమే వస్థితాయుద్ధే పాశాం వ్యక్త్యాధనానిచ. 81.

యేషాం-ఏద్రో-వాచాన్యలు మొదలయిన వారియొక్క; అర్థే-ప్రయోజనమందు; న-మనయొక్క; రాజ్యం-రాజ్యము; కాంతీ-తం-కోరబడినో; భోగాశ్చ-సౌఖ్యంకలవలె తాదిభోగములును; సుఖానిచ-సుఖములును; కాంతీతాని-కోరబడినవో; తే-ఆ; ఇమే-ఈ ద్రోవాచాన్యలు మొదలయినవారు; పాశాన్య-పాశములను; ధనానిచ-ధనములను; త్యక్త్యా-విడిచి; యుద్ధే-యు

ధృతుండు; అపఘ్నతా-తిన్నపార్థి.

అచార్యాః పితరః పుత్రాస్తథైవచ పితృమహః |

మాతృలాశ్వశురాః పౌత్రాస్త్యలాస్సంబంధినస్తథా.

అచార్యాః-అచార్యులును; పితరః-తండ్రిలును; పుత్రాః-
కొమార్లును; తథైవచ-అప్రకారమే; పితృమహః-తాతలును
మాతృలాః-మేనమామలును; శ్వశురాః-పడుచునిచ్చినమామ
లును; పౌత్రాః-మనుమలును, ప్యాలాః-పెద్దామూలోడబుట్టిన
వారును; సంబంధినః-సంబంధులును,

ఏవరినిమిత్తమై మనము రాజ్యమును, భోగములను సుఖ
ములను కోరుదుమో అట్టి అచార్యులును, తండ్రులును, కొడు
లును, తాతలును, మేనమామలును, మామలును, మనుమలు
ను, ముఱిదులును, ప్రాణములను ధనములను వదలి యుద్ధము
కొఱకు నిలిచియున్నారు.

ఏతాన్మహాంతు మిచ్ఛామి ఘ్నతోపి మధుసూదన |

అపిత్తైఃకోశ్య రాజ్యస్య హేతోః కిన్న మహీకృతే. 38.

హేమధుసూదన-ఉత్తమస్వామి; ఘ్నతోపి-మమ్మున్నహ
రించుచున్న వారలయినను; ఏతాన్-ఈదుర్యోధ నాదులను;
త్తైఃకోశ్యరాజ్యస్య-ముల్లోకపురాజ్యముయొక్క; హేతోఃకి-
కారణమువలన నయినను; హంతుం-నంహరించుటకొఱకు; నే

చామి-నారము; మహి-కృతే- మహి-భూమియొక్క; కృతే-పా-
త్రికొఱకు; కిన్ను-పమి అనగా దుర్యోధనాదులసంహరించుటకు
లన దైత్యలోకాల్లవా ప్తి గలిగినను నిష్కారముగావారు మమ్ము
అంతువచ్చినను వారలనేను జంతునొరవనుట. ఇదియునుం గాక.

ఓ కృష్ణా వీరలు నన్ను హింసించుచున్నను, దైత్యలోకాల్లరా
జ్యము లభించినట్లై నను వీరల హింసించునొల్లను. ఇక యీ
భూరాజ్యము కొఱకు హింసించ నొల్లనని చెప్పవలయునా?

నిహత్య ద్రా రరాష్ట్రాన్నః కావీరిస్సార్థిజ్ఞనార్దనః

పాపమేవా శ్రయేదస్తా వ్నాత్తైతా నాతతాయినః

హే జనార్దన- ఓ శ్రీకృష్ణస్వామీ; ధా రరాష్ట్రా- దు
ర్యోధనాదులను; నిహత్య-చంపి; నా-మనకు; కావీరి-పమిసం
తోషము; స్వార్థ-కలుగును. ఆతతాయినః॥ శ్లో॥ అగ్నివోగ
ర నశ్చైవ జేత్రదారావ హరకః । శస్త్రపాణి ర్థవహర వై
తై నే వశ్యతతాయినః ॥ చిచ్చు పెట్టిన వాడును, విషము పెట్టిన
వాడును, భూమి నపహరించిన వాడును, భార్య నపహరించి
నవాడును, ఆయుధహస్తై నటుకవచ్చినవాడును, ద్రవ్యము
నపహరించిన వాడును వీరలార్జునును ఆతతాయులని యీ
పత్తములు చెప్పియున్నారు. గనుక ఇట్టి మహాపాపములై
వచ్చుటకిని; ఏకా- ఈదుర్యోధనాదులను; హత్య-చంపి; అ

స్తాకా - మన్నిను; పాపమేవ - దోషమే; అక్రయేత్ - పొందును.
కావున.

కృష్ణా దుర్యోధనాదులను చంపుటచే మనకుపదికంతోప
ముగలుగును? వీరలు మనల హింసించవచ్చి యున్నను వీరలను
చంపుటచే మనకు పాపమేకలును.

తస్మాన్నార్థావయంహంతుం ధార్తరాష్ట్రాశ్చ సబాంధవాః,
స్వకేనం హి కథం హత్వా సుఖిన స్సామమూఢన. శిశి,
హేమాధన- ఓ శ్రీకృష్ణస్వామి; స్వకేనం- బంధుజనము
ను; హత్వా-చంపి; కథం-ఏప్రకారము; సుఖిన-సుఖముగలవా
రము; సామ-అగుదుము; తస్మాత్-అకారగమువలన; వయం-
మనము; సబాంధవాః-బంధుసహితులయిన; ధార్తరాష్ట్రాశ్చ-
దుర్యోధనాదులను; హంతుం-చంపుటకొరకు; నార్థా-అర్థుల
ముకాము.

కాబట్టి దుర్యోధనాదులను వారిబంధువులను వధించుటను
నకుచిరముకాదు. కృష్ణా! మనబంధువులను మనమేవధించియె
ట్లుసుఖము పొందుదుము.

యద్యచ్ఛ్రేయోనేన పశ్యంతి లోభోప హతచేతనః॥

కులక్షయకృతం దోషం నిత్రదోషోపేథ పాతకమ్. శిశి,

యద్యపి- ఎలాగునయినను; లోభోప హతచేతనః- లోభ-

రాజ్యలోభముచేత; ఉపహరణకొట్టబడిన; చేతన:- మనస్సులుగల; ఏతే-ఈదుర్యోధనాదులు; కులక్షయకృతం-కులక్షయ-వంశక్షయముచేత; కృతం! చేయబడిన, దోషం-చ! దోషమును, మిత్రద్రోహ! మిత్రద్రోహముండలి, పాపకంచ! పాపకమును, నవశ్యంతి, చూడరు.

ఈ దుర్యోధనాదులు లోభమునకు లోబడిన మనస్సుగల వారగుటచే నంశనాశముచేగలుగు దోషమును మిత్ర ద్రోహముచేగలుగు పాపమును చూడకున్నారు పరేశాని

కథంనజ్ఞేయమస్తాభిః పాపాదస్తాన్నివర్తితుమ్!

కులక్షయ కృతందోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన.

౩7.

హే జనార్దన, ఓ శ్రీకృష్ణస్వామీ; కులక్షయకృతం, కులనాశముచేచేయబడిన; దోషం, దోషమును; ప్రపశ్యద్భిః, చూచుచున్న; అస్తాభిః, నునచేత; అస్తాత్ పాపాత్, యీ పాపమువలన నివర్తితుం, నివర్తించుకొనుటకు; కథం, ఎట్లు; నజ్ఞేయం, తెలియదగినదికాదు!

ఓ జనార్దనరా! వంశనాశముచేగలుగుదోషమును చూచుచున్న మనము ఈపాపకార్యము విషవఫలెననుటను ఎట్లు తెలియకయుండవచ్చును.

కులక్షయే భూశ్యంతి కులధర్తాస్సనాతనాః।

ధర్తేనప్తే కులంకృత్వి మధర్తోభిభవత్యత. 88.

కులక్షయే, సంశనాశము; నతి, కలుగుచుండగా; ననాతనాః శాశ్వతిములయున; కులధర్తాః-వంశాచారములు; ప్రణశ్యంతి, నశించుచున్నది; ధర్తే- ఆచారము; నప్తేనతి- నశించుచుండగా; కృత్స్నం- సమస్తమయిన, కులం- వంశమును; అధర్తాః-అనాచారము; అభిభవత్యత- దృఢముగాబొందుచున్నది.

సంశనాశము కలుగగానే శాశ్వతిములయిన వంశాచారము లన్నియు నశించును. ఆచారములు నశించుటచే వంశమంతయు అధర్తము పాలగును.

అధర్తాభి భవన్కిష్కప్త ప్రదూష్యంతి కులస్త్రీయః।

స్త్రీయదుప్తా సువాక్ష్ణేయ జాయ ' వర్ణసంకరః. 89.

పే కృష్ణ-ఓకృష్ణస్వామీ; అధర్తాభిభవత్-అనాచారము గలుగుటవలన; కులస్త్రీయః-కులస్త్రీలు, ప్రదూష్యంతి-చెడిపోవుచున్నారు; పే వాక్ష్ణేయ-ఓ శ్రీకృష్ణస్వామీ; స్త్రీయ-స్త్రీలు; సుప్తాసునతీషు, స్వాచార భ్రష్టలగుచుండగా; వర్ణసంకరః-వర్ణ-బ్రాహ్మణాది జాతులయొక్క; సంకరః-చెడుటా జాయ-కలుగుచున్నది.

కృష్ణ! వంశము అధర్తముపాలగుటచే కులస్త్రీలు చెడుదు

ఈ. స్త్రీలు చెడుటచే వర్ణవంశరమగును.

నంకరోనరకామైవ కులఘ్నానాంకులస్యచ |

పతంతిపితరోప్యాహం బుప్తపిండోదకక్రియాః. 40.

నంకరః, వర్ణవంశరము; కులఘ్నానాం, వంశముజేయబడిన వారలకును; కులస్య, ఆనందీర్థ వర్ణమునకును; నరకామైవ, వరకముకొఱచే, భవతి, అగుచున్నది. ఏకారణమువలన. ఏహం, ఈనంకరముగలవారియొక్క; పితరః, పితృదేవతలు; బుప్త పిండోదకక్రియాస్సంతః, బుప్త, లోపించిన; పిండోదక క్రియాస్సంతః పిండోదక కార్యములు గలవారగుచు; పశంతి, అధోలోకమున చదుచున్నారు.

వర్ణవంశరము వంశము నశింపజేసిన వారిని అనంశమునకును వరకమునే కలిగించును. ఏలయునగా వీరి పితృదేవతలు పిండోదక కార్యములు లేనివారలై, అధోలోకమున బడుదురు.

దోష్టైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణవంశర కారకైః ||

ఉక్తాన్వయంతే జాతిధర్మాః కులధర్మైశ్చ శాశ్వతాః. 41.

ఏతైః, ఈ వర్ణవంశరకారకైః, వర్ణ, బ్రాహ్మణాదీవర్ణములయొక్క; వంశరః, కలియుటను; కారకైః, చేయుచున్నట్టి; కులఘ్నానాం, కులమును జేయబడినవారియొక్క; దోష్టైః, దోషములచేత శాశ్వతాః, పరంపరాప్రాప్తములయిన; జాతిధర్మైశ్చ, వర్ణచార

ములును; కులధర్మాశ్చ, కులాచారములును; ఉత్సాద్యంతే, పో
గొట్టబడుచున్నవి.

కులమును నశింపజేయువారిచే కలుగునట్టి ఈ దోషములచే
వర్ణసంకరము కలుగుటవలన శాశ్వతములయిన బ్రాహ్మణాది ■
ర్ణముల కులాచారములును యాచారములును నశించుచున్నవి.

ఉత్సన్న కులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన!

సరశే నియతం వాసా ఇ వతిత్యనుశు శుక్రమః. 42.

హే జనార్దన, ఓ శ్రీకృష్ణస్వామీ; ఉత్సన్నకులధర్మాణాం,
ఉత్సన్న,పోగొట్టబడిన; కులధర్మాణాం, వంశాచారము గలిగిన,
మనుష్యాణాం, మనుష్యులకు; సరశే, సరకమందు; నియతం, నిత్య
మును; వాసా, నివాసము; ఇ వతి, అగుచున్నది; ఇతి, ఇట్లుని; అను
శుక్రమః- విందుము.

కృష్ణా! ఇట్లు వంశాచారములను నశింపజేసిన మనుష్యులకు
నియతముగా సరకమునందే వాసముకలుగునని వినుచున్నాము.

అహోబల మహాత్మాపం కర్తుం వ్యవసీ తావయన్!

య రాజ్య సుఖలోభేన హంతుంస్వజన ముద్యతాః. 43.

యత్, ఏకారణమువలన; వయం, మనము; రాజ్యసుఖలోభే
న, రాజ్య, రాజ్యముయొక్కయు, సుఖ, సుఖముయొక్కయు; లో
భేన, లోభముచేత; వ్యజనం, బంధుజనమును; హంతుం, వంహరిం

చుటపోరకు; ఉద్యతా, యత్నముచేసితిమో; తల్, ఆకారణము
వలన; మహల్, అధికమైన; పాపం, పాపమును కర్తృంచేయుట
కొఱకు; వ్యవస్థితా, ఉద్యుక్తుః మేలిమి; అహూ, అశ్చర్యము;
బర, కటకట.

కాబట్టి, అయ్యో అశ్చర్యము. మనము ఇట్లుడు
మహాపాపము నేయఁ బూనితిని పలచునగా రాజ్యసుఖము
నందలి యాశచే నున బంధువులనే చంఘకొనుటకు ఉద్య
మించితిని.

యది నూ మప్రతీకా, మశస్త్రం శస్త్రపాణయః।

ధార్తరాష్ట్రారణేహ్యు స్తనేజ్ఞే మశరం భవేత్. 44.

శస్త్రపాణయః, ఆయుధహస్తులగున; ధార్తరాష్ట్రాః, దు
ర్యోధనాదులు; అశస్త్రం, శస్త్రవర్జితుండయ్యును; అప్రతీకారం
ప్రతిక్రియ లేనట్టి; మాం, ఇమ్ను; ■జ్ఞే, యుద్ధగుండు; హన్యర్థది-
నంహరించిరేనీ, తల్, ఆమరణము మీ, నాకు, జ్ఞేమశరం, మి
క్కిలిమీలు భవేత్, అగును.

ఆయుధములేనివాడను, బహులకొట్టనివాడను అగు నన్ను
దుర్యోధనాదులు ఆయుధహస్తులై పచ్చి యుద్ధమునకు వశింతు
రేని నాకదిమిక్కిలి జ్ఞేమముగానుండును.

సంజయ ఉవాచ.

ఏవముక్త్వార్జునస్సంఖ్యే రథోపన్థ ఉపావిశత్ |

విసృజ్య సశరంచాపం శోకనః విగ్న మానసః. 45.

అర్జునః! అర్జునుడు, ఏవం! ఈపూర్వోక్తప్రకారముగా, ఉక్త్వా! పలికి, శోక సంవిగ్నమానస! శోక! దుఃఖముచేత, సంవిగ్న! చలించిన, మానస! మనస్సుగల వాడగుచు, సశరం! బాణముతో గూడిన, చాపం! వింటిని, విసృజ్య! విడిచి, సంఖ్యే! యుద్ధమునందు, రథోపన్థే! రథముమీద, ఉపావిశత్, కూర్చుండెను.

ఇట్లు చెప్పి అర్జునుడు దుఃఖముచే పరవిశమైన మనస్సుగల వాడై బాణమును ధనుస్సును విడిచి యుద్ధమునందు రథము మీద ఉపరికూర్చుండెను.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతానామపిషత్స బ్రహ్మవిద్యాయాం,

యోగ కాండే, శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదే,

అర్జున విషాద యోగో నామ

ప్రథమోధ్యాయః.

ఓం తత్సదితి శ్రీ పరమహంస పరవ్రాహ్మణా చార్య
 బ్రహ్మనంద సరస్వతి శిష్య రామచంద్రా నంద
 సరస్వతి విశ్వశాంతాం, భగవద్గీతా వ్యా
 భాష్యాం పదయోగసమీక్షాభాష్యాం
 అర్జున విహార యోగో నామ
 ప్రథమోధ్యాయః.

ఉపనిషత్ సూత్రములును, బ్రహ్మ విద్యయును, యోగ
 శాస్త్రమును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల సంవాద రూ
 పంబయిన శ్రీ భగవద్గీతలయందు అర్జు
 న విహార యోగ ఖండ
 ప్రథమోధ్యాయము.
 ముగిసి నది.

శ్రీ ర మ్మ.

శ్రీకృష్ణాయనమః.

శ్రీ భ గ వ ద్దీ త.

సాంఖ్య యోగోనామ ద్వితీయోధ్యాయః.

పంచమ ఉవాచ.

తంత్రా కృపయామిష్ట మశ్రుపూర్ణా కులేక్షుకుః
నిషీదంత విదం వాక్య మువాచ మధుసూనిః. 1.

కృపయా-దయతోడ; అమిష్టం-కూడుకొనియున్న; అశ్రు
పూర్ణాకులేక్షుకుః-అశ్రు-కన్నీటిచేత; పూర్ణ-నిండి; అకుల-
వ్యాకులమైన; ఈక్షుకుః-కన్నులుగలవాడును; తథా-ఈక్రమ
కారముగా; నిషీదంతం-దుఃఖించుచున్న; తం-ఆయత్తును
గూర్చి; మధుసూదనః-శ్రీకృష్ణస్వామి; ఇదం-ఈచెప్పబో
యెడి; వాక్యం-పదనమును; ఉవాచ-పలికెను.

పంచముడు పలికెను. అట్లు, ఇయచే నావేకింపఁ బడిన
వాడై కన్నీళ్లచేతఁగిరి కన్నులుగలవాడై దుఃఖించుచున్న
ఆయత్తునును బాచి మధువును సంపాదించినశ్రీకృష్ణుడు ఈ
వాక్యము పలికెను.

శ్రీ భగవాను వాచ.

కుర స్త్వ కక్తలమిదం విషమే నమపస్థితమ్ |

అనార్యజాప్త మస్వర్గ్య మిక్తి శర మర్జున. 21.

హే అర్జునా- ఓ యర్జునుడా; కురః- ఏ హేతువువలన; విషమే- సంకటసాగము; అనార్యజాప్తం, అనార్య- పామురుల చేత, జాప్తం- కీచింపబడినదియు; అస్వర్గ్యం- స్వర్గమునకింద నైనదియు; అక్తి కించ- అపక్తికరమైనది; ఇదం- ఈ; కక్తలం- మోహము; ల్పాం- న్న; నమపస్థితం- నాగింపబడినది.

అర్జునా! పామురులకు గొలుగునదియు, నరకముగలిగించునదియు, అపక్తి యిచ్చునదియు నగు ఈ మోహము నీకు ఈసంకటకాలమునందు ఎట్లు గలిగెను.

ఁకై బృం నూన్త గమః పార్థ వైర త్త్వి య్యకపద్యతే |

తుద్రం వృషయ దార్పణ్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరంతప. 22.

హేపార్థ- ఓయి అర్జునుడా; ఁకై బృం-భయమును; నూన్త గమః-పొందకుము; త్వయి-నీయందు; ఏతత్-ఈకార్యము. నూపపద్యతే- పొందవగినదికాదు; హే పరంతప- ఓయి యర్జునుడా; తుద్రం- తుచ్ఛమయినది; వృషయ దార్పణ్యం, వృషయ-నునమ్మనందలి, దార్పణ్యం- అదైర్యమును; త్యక్త్వా- వి

డిచి; త్తత్త్వ-యుద్ధమునకు వెళ్తు.

పార్థ! పితృకీరణము గొందకుము. నీ వంటివానికిదియొకట
ముకాదు. శత్రువులను తరింపజేయు చాడా! ఈ తుచ్ఛమైన
మనస్సునందలి అర్హతమును విడిచి యుద్ధమునకు వెళ్తు.

అర్జున ఉవాచ.

కథం కీప్త మహం సంఖ్యే ద్రోణంచ మధుసూదన!

ఇమభిః ప్రతియోత్యమి పూజార్హా వరిసూదన. 4.

అరిసూదన- శత్రుసంహారకుడయిన, సే మధుసూదన-
ఓ కృష్ణస్వామి; పూజార్హా- పూజయోగ్యులయిన; భీష్మ-
భీష్మచార్యునికూర్చి; ద్రోణంచ- ద్రోణచార్యునికూర్చి; సం
ఖ్యే-యుద్ధమందూ; అహం- నేను; ఇమభిః- బాణములచేత; క
థం-యెట్లు; ప్రతియోత్యమి-ఎదిరించి యుద్ధముచేయుదును.

అందుకు అర్జునుడు పలికెను. శత్రువులను వధించునట్టి
కీర్తిష్ణా! పూజంపదగినట్టి భీష్ముని మీఁదను ద్రోణచార్యుల
మీదను నేనెట్లు యుద్ధమునందు ఎదిరించి బాణములను ప్ర
యోగింతును.

గురూ నహత్యాహి మహాను భావాక్ శ్రేయోభోక్తుం
తైత్త మవీహ లోకే । హత్యార్థ కామాం మ్మ గురూ
విహ్నావ భుంజయ భోగాత్ రుధిరప్ర విగ్ధాక్.

మహాభావా - మహామహాశ్రులయిన; గురూ - ద్రోణది
గురువులను; అహత్యా - సంహరించక; ఇహలోక - ఈలోకము
ను; శ్రీ దీక్షుని - భీష్మును మునయినను; భోక్తు - భుజించుటకు.
శ్రేయః - శ్రేష్ఠము; లభ్య కామాతా - ప్రత్యకామలయిన;
గురూ - ద్రోణాదులను; హత్యాతు - సంహరించియో; ఇహ
ప - ఈలోకమునందే; రుధిరప్రదిగ్ధా - రుధిర - నత్తురుచేరను;
ప్రదిగ్ధా - పూయబడిన; భోగా - భోగములను; భుంజయ -
అనుభవించెను.

మహామహాశ్రులయిన గురువులను వధింపక ఈలోకమునం
కు చిచ్చమెత్తి తరింపుటయు మేలు కదా! అర్థకాములయి
న గురువులను వధించినయెడ ఈ లోకమునందే నేను వారిని
త్తుటచే తడిసిన భోగములనేగదా యనుభవించ వలెను. (ఇక
మహాలోకమునందు వెప్పనేల.)

నవైత ద్విద్వః కతర స్తోగరీయో యద్యా బయేతు.
మదివా నో బయేయుః । యానన హత్యా నజీవి
పామ సైవస్థితాః ప్రము ఖధార్త రాష్ట్రాః 6.

కించ - ఇంతియకాదు; శయం - మనఃము; బయేమయద్యా -
దుర్యోధనాదుల ఇయింపగలమో లేమో; ధార్త రాష్ట్రాః -
దుర్యోధనాదులు; సామనలను; బయేయర్యది - ఇయింతురో

ఏమో! పేరియో! ఈ రెంటిలోపల; సోమనకు; కలంకో - ఎద్ది;
గరియో - గుమలరమైనది; ఏకకో - ఈ జయమును మహాశివు
మును; వధిర్ద - ఎరుంగము; యోగ - ఏ భార్యరాష్ట్రాదులము
హార్య - సంహరించి; నజజీవిహము - జీవింప నిచ్చింపము;
కే-వారలు; ప్రముఖే - అధిముఖమందు; అవస్థితా - ఉన్నారు.

ఇది గాక మనము వారిని జయింపవలెనో లేక వారే మన
లను జయింప వలెనో ఈ రెంటిలో మనకు ఏది గొప్పదో నా
■ తెలియలేదు. ఏలయనగా ఎవరిని వధించినయెడ మనము
వెనుక బ్రతుకఁగోరిమో అట్టి ప్రయబంధువులయిన దుష్టాళ
నాదులు మనయెదుట నిలిచి యున్న వారు.

కార్యణ్య దోహద హత స్వభావః పృథ్వా మిత్వాం
ధర్మ సమ్మాధ వేతాః । యశ్చై యస్యాస్యి నిర్మితం

బ్రాహ్మణ్యై శివ్యస్తేహం కాథిమాంత్యాం ప్రసన్నైః 7.

కార్యణ్య దోహద హత స్వభావః, కార్యణ్య-కృపణత్వమి
నది, దోహ-హావముచేత, ఉపహత-తిరస్కరించబడిన, స్వభా
వః-కార్య లక్షణముగలిగిన; అహం-నేను; ధర్మసమ్మాధవేతా
స్యః, ధర్మ-స్థాయమందు, పంజూథ-క్షానముచేసెట్టి, వేతా
స్యః-మిత్రుగలిగినవాడగుదు; క్యాం-నిన్ను; పృథ్వామి-
అడుగుచున్నాను; తే-నాకు; యో - యెద్ది; నిర్మితం-నిర్మించ

పటడిన; శ్రేయః-శ్రేయస్సు; స్వాత్-అగునా; తత్-దానిని;
జాహ్-జెప్పుము; నే-నీకు; అహం-నేను; శిష్యః-శిష్యుడను;
శ్యాం-నిన్ను; ప్రపన్నం-శరణుబొందిన; మాం-నన్ను; కా
థి-శిక్షింపుము.

ఈ కార్పణ్య దోషముచేత నా శౌర్యస్వభావము మాటి
నది. ధర్మమేదో నా మనస్సునకు తెలియ కున్నది. కావున
విన్నడుగుచున్నాను. ఏది శ్రేయస్సో దాని నాకు సిక్చయించి
జెప్పుము. నేను నీశిష్యుడను, నిన్ను శరణుబొందితిని. నన్ను
శిక్షింపుము.

నహిప్రవక్ష్యామి మమాప నుద్యా ద్యచోభ్యో ముచోభ్యో

మణి మింద్రియాణాం । అవాప్యభూమా వనపత్నిమ్

ద్ధం రాజ్యం సురాణా మపిచాధి పత్యమ్. 8.

యత్-ఏకాగ్రము; ఇంద్రియాణాం-ఇంద్రియమాలకు; ఉ
చోభ్యోమణిం-అర్చ్యంతి శోమకరమయిన; మమ-నాయొక్క; శో
కం-దుఃఖమును; అవనుద్యాత్-పోగొట్టునో; తత్-ఆకార్య
మును, అహం-నేను; భూమా-భూమియందు; అనపత్నీం-ని
వ్కుంటకమైన; ఋద్ధం-సమృద్ధమైన; రాజ్యం-రాజ్యమును; సు
రాణాం-దేవతలయొక్క; అధిపత్యం-ఇంద్రియమును; అవా
ప్యపి-పొందియును; వప్రపశ్యామి-కాననుగదా

ఈ భూమియందు నిష్కంటకమై సర్వసంపదలతో కూడిన రాజ్యమును పొందినను లేక జేతన్రత్వమును పొందినను నా ఇంద్రియముల నన్నిటిని తపింపజేయుచున్న ఈ నా దుఃఖమును ఏది పోనొట్టును అది సిద్ధించునని నాకు తోచలేదు. అనతారిక, సంజయుడు చెప్పుచున్నాను.

సంజయ ఉవాచ.

ఏవ ముక్త్యా హృషీకేశం గుడాకేశః పరితపః॥

నయోత్సృజతి గోవింద ముక్త్యాహృష్టిం బభూవహ. 9.

పరితపః- శత్రుసంహారకుడైన; గుడాకేశః- అర్జునుడు; హృషీకేశం- శ్రీకృష్ణస్వామినిగూర్చి; ఏవం- పూర్వోక్తప్రకారముగా; ఉత్త్యా-వలికి; పరిత, గోవిందప్రసాద- శ్రీకృష్ణస్వామినిగూర్చి; నయో- యుద్ధముచేయను; ఇతి- ఇట్లని; ఉత్త్యా-వలికి; గూష్ఠం బభూవ- ఊరకుండెను.

ఇట్లు శత్రువుల తపింపజేయునట్టి అర్జునుడు పృష్ఠనితో జెప్పి యుద్ధముసేయనని పలికి అంతః ఊరికియుండును.

తమువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నిన భారత॥

సేవయో రుభయోర్నభ్యే ఓషీదంత మిదం వచః. 10.

హేభారత- ఓపృథకాత్ముడా; ఉభయోః- రెండైన; సేవయోః- సేవలచొక్కి; మభ్యే- మధ్యమందు; ఓషీదంతం- ముఖం

మచిన్న; తం అయ్యునుగూర్చి; వ్యాధి కేక:- కీకృష్ణచ్చా
 వి; ప్రహస్నచ- శాన్తము చేయవనివలె; ఇదంతా చెప్పబో
 యెడి, వద:-వాక్యమును; ఉపాచ-పలికెను.

అంత శ్రీకృష్ణుడు అట్లు రెండుసేలనడుచును దుఃఖించుచు
 న్న అర్జునునిజూచి కొంచెము నవ్వుచు ఈవాక్యము పలికెను.

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

అశోచ్యా నన్యశోచన్త్యం ప్రక్షావాదాంశ్చ భావసే।

॥ తానూ నగ తానూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః. 11.

.త్వం-నీవు; అశోచ్యా-దుఃఖింపంగని భీష్మాదుల గూర్చి;
 తానుశోచ:- దుఃఖించితివి; ప్రక్షావాదాంశ్చ- పండితవచనము
 లను; తానూ- నలుగురుచున్నావు; పండితాః- అర్హులైనది
 వేకళ్లు; గతానూ- చచ్చినవారైనవారైన గూర్చి; అగతానూం
 శ్చ- బ్రతికిన వారలను గూర్చి; నానుశోచంతి- దుఃఖింపరు.

నీవుఎవరిని గుఱించి దుఃఖింపరావో అటువంటి భీష్మాదుల
 నుగుఱించి దుఃఖించుచున్నావు. ఇదిగాక పండితులుచెప్పమా
 టలునుం చెప్పచున్నావు. ఇది పరివర్తము విరుద్ధముగా నున్న
 డి. ఏలయునఁగా పండితులు ప్రాణములతో నున్నవారిని గూ
 ర్చి దుఃఖించరు నరెడో కదా, ప్రాణములు పోయినవారిని గూ
 ర్చి కూడ దుఃఖింపరు.

సర్వేపాపాః శాంతానామ సంస్కారేణ జనాభిరూః

వైతే నభ విద్యామ శ్చక్రే పయ మరః కరమ్. ౪౦.

అహం- సర్వేశ్వరుడైన నేను; జాతు- బ్రహ్మ నొకప్పుడు నానమితితునైనది. లేకపోయినవాడను గాను, (ఎల్లప్పుడవినాగి నైయున్నాను) శ్చంద- నీవును; నాసీరితిన- లేకపోయినవాడవు కావు; ఇమేజనాధిపతి-యీరాజులును; నాన్నీరితిన- లేకపోయినవారుకారు; వయంసర్వ- మనమందరమును; అతః-ఈదేహనాశముకంటే; పరిం- విస్తృతము; సభావిద్యామభిరూ- లేకపోగలవారిముకంటే. (ఈ దేహమునశించినను ఇత్యన్వయాచములేక నిత్యులమైయున్నామని భావము.)

ఏల యెవరైనను ఇదివరకు యెప్పుడును లేని వాడనుగా ను, నీవును యిదివరకు యెప్పుడును లేనివాడవు కావు, ఈ రాజులును యిదివరకు యెప్పుడును లేనివారలు కారు, అట్లు మనమందరము ఇక మీదను కూడా లేక పోవు వారము కాము. నేను నీవు ఈరాజులు అందఱును శాశ్వతముగా నుండు వారిమే కావున చాచే లేనివాని గూర్చి ముఖించుట యెరుచితము.

దేహిసస్త్రిక యథా దేహా కామూరం యోజనం జరా
తథా దేహంతర త్రాప్తి త్థీర నత్ర నమున్యాది. ౪౧.

దేహము- దేహముగలయాత్మకు; అస్తిత్వ-దేహ- ఈర్ష్యల
దేహముందు; కౌమారం-బాల్యవృద్ధియు; యౌవనం-నాధ్యమా
వృద్ధియు; జరా-జీర్ణావస్థయు; యథా-ఏప్రకారము; దేహంత
రపార్తి- మరణము; దేహమునుపొందుట; తథా- ఆప్రకార
మే; (దేహమున కవస్థాభేదములును నాశములును గలుగును
గాని అత్తకు గలుగవు) ధీరు- ప్రజ్ఞుడు; తస్మి- ఆ దేహ నా
శోభిల్లి విషయమై; నముహ్యతే- మోహమునొందడు.

శత్రువకు ఈ దేహమునందు బాల్యమును, యౌవనమును,
మునలితనమును ఎట్లొక నరియొక దేహమును పొందుటయు
అట్లే కాలబట్టి ఆ విషయమునందు పండితుడు మోహము
నొందడు.

మాత్రాన్వర్ణాస్తు కౌండియ శీతోష్ణ సుఖదుఃఖదా.

ఆగమా పాయినో నిత్య స్తాంతిత్వస్య భారత. 14.

హే కౌండియ- ఓయి ఋషునుడా; మాత్రాన్వర్ణాస్తు
మాత్రా- పంచ తిన్ద్రిత్రలవలన బుట్టి శ్రోత్రాదీ ద్రియముల
యొక్క; స్వర్ణాస్తు-శబ్దాది విషయ సంయోగములై; శీతో
ష్ణసుఖదుఃఖదా - శీతోష్ణములు మొదలైన సుఖ దుఃఖములు
గలుగజేయునట్టి; ఆగమాపాయినః- సంయోగ వియోగములు
గలిగినవియు; అనిత్యః- అస్థిములైనవియు కావున; హే

భారత- ఓయి అర్జునుడా; తాత్- ఆ శీతోష్ణాదులను; తిరిగి
స్వ- ఓర్పుకొనుము. (సుఖము గలిగినప్పుడు సంతోషమును
దూషము గలిగినప్పుడు విషాదమును బొందకుమని భావము.)

అయితే ఓ అర్జునుడా! శ్రోత్రాదింద్రియములతో సంబం
ధముగల శబ్దాదివిషయములుతోష్ణములు మొదలగుసుఖదుః
ఖములకు తెచ్చునవిగా నున్నవి. అవి రావోకలుగలవిగావున
అనిత్యములు, అర్జునా! నీవు వానిని ఓర్వవలయును.

యంహి నవ్యథయం యే తే పురుషం పురుషర్షభ

సమదూఖ సుఖంధీరం సోమ్యత త్యాగ కల్ప

15.

మే పురుషర్షభ- ఓయి యర్జునుడా, ఏదే- ఈ మోక్షరా
స్పర్శములు; సమదూఖసుఖం. సమ- నమానములయిన, దూఖ
సుఖం-దుఃఖసుఖములుగలిగిన; ధీరం-నిశ్చలుడైన; యంహి-ఏ
పురుషుని; నవ్యథయంతి- గాధింపనో; సః- ఆపురుషుడు; అ
మృతి- స్వయ-మోక్షముకొఱచు, కల్ప-నమర్శుడగుచున్నాడు.

ఓ పురుష శ్రేష్ఠుడా! సుఖదుఃఖములను నమానముగా నెం
యను నిశ్చలుడైన ఏ పురుషుని ఇవిగాధింపనో అతడు మోక్ష
మునొందును.

నానతో విశ్మభావో నాభావో విశ్మనతః।

ఉభయోరపి దృష్టాంత శ్వనయో నైవ దృశ్యే. 16.

అనతః- నకం దేదే దేహమునకు; భావః-జింకుట; నవిశ్య కే-
లేదు; నకః-నిర్ముడైన నయాత్మకు; అభావః-వేరపోవుట; నవిశ్య
కే-లేదు; తి త్త్వకర్మభిః- పరబ్రహ్మమునది వస్తువును తెలిసిన
వారలచేత; తథా-యోః- రెండైన; అనయోః- తనదనత్వము
న యుత్త దేహములయొక్క; అంతః-నిర్ణయము; త్వప్తః- తో
డబడెను.

అనలైన ఈ దేహమునకు స త్తలేదు. నలైన అత్తకు అభా
వములేదు. తి త్త్వము తెలిసిన పండితులు ఈ రెంటియొక్క
శ్చయమును తెలిసియుంటారు.

వివాది తుకద్విధి యేవనన్య మిదం తతః

వివాదో వివ్యయో న్యాయో నకశ్చిత్- ర్తు మర్హతి. 17.

యేన-ఏవిష్ట్యాఖ్యబ్రహ్మముచేత, సర్వం-తమ వ్యమన; ఇదం-
ఈకగత్తు; తతః- వ్యాపింపబడనో; తత్తు- ఆ విష్ట్యాఖ్య బ్ర
హ్మమై; అవివాది-నాశము లేదనిగా; దిద్ధి-తేలియుము; కశ్చి
త్-ఒకానాకము; అవ్యయన్య-కాశ్వరమైన; అన్య-ఈయాత్మకు;
వివాదం-నాశమును; కర్తుం- చేసిడికొఱకు; నార్హతి-తగము.

దేనిచేత నమ స్తవ్రపంచమును వ్యాపింపబడినదో అట్టి
అత్త న శము లేనిదని తెలియుము. నాశములేని ఈ అత్తకు నా
శము గలిగించుట ఎరుగని శక్యముగాదు.

అంతవంత ఇమేదేహః నిత్యస్యాత్ కృరీరితి

అనాశిరో ప్రమేయస్య తత్ప్రమేయస్య భాంఠి. 18.

నిత్యత్వ-మెల్లప్పుడేకదూపమైనదియ; అనాశివః- నాశము లేనిదియను; అప్రమేయస్య-ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములకేగోచరమయిన; కరీరితి-ఆత్మకు; ఇమేదేహః- ఈకరీరములు; అంతవంతః-నాశముకలిగినవని; ఉక్తాః-తత్వజ్ఞులచేతతప్పబడినవి; తస్మాత్-అకారణమువలన; ఏ భారత- ఓ అర్జునుడా; యుద్ధస్య- యుద్ధముచేయుము.

ఆత్మ నాశములేని వాడనియు ప్రత్యక్షాది ప్రమాణములచే తెలియదగిన వాడనియు నిత్యతనయు అతడు ధరించిన ఈ దేహములుమాత్రమ, నాశముగలవనియు చెప్పబడినది కాబట్టి ఓ అర్జునుడా నీవు యుద్ధముచేయుము.

యఏవం వేత్తిహంతారం యత్కై నం భున్యతేహతం

ఉభాతౌ నవిజానీతో నాయంహంతి నహన్యతే. 19.

యః- ఏవురుషుడు; ఏవం- ఈ సూక్ష్మను; హంతారం-చంపిడివానిగా; వేత్తి- ఎరుగుచున్నాడో; యత్కై- యెవ్వడు; ఏవం- ఈ సూక్ష్మను; హతం- చచ్చినవానిగా; మన్యతే- తెలియుచున్నాడో; ఉభౌ- ఇద్దరైన; తౌ-ఆవురుషులు; నవిజానీతః- తెలిసినవారలుకారు; అయం- ఈ యాత్మ; నహంతి- చంపదు; నహన్యతే-

తే-చంపబడదు.

ఎవడయినా ఈ గూత్తునువధించు వానిగా తెలుచుచున్నాఁ
డో ఎవడు ఈ ఆత్మను వధింపబడువానిగా తెలియుచున్నాఁడో
వారిద్దరును తెలియనివారలు. ఎందువల్లననగా ఈ ఆత్మవధించు
వాడును గాదు వధింపబడువాడును కాదు.

నకాయఁ ప్రమియ న కదాచిన్నాయం భూత్వా భవి
కా వానభూయః | అక్షోనిత్యైశ్చాశ్వతోయం పురాణో
నహస్యతే హస్యనానే శరీరే.

20.

అయం- ఈ గూత్తు; అక్ష- పుట్టుక లేనివాడు; నిత్య- మె
ప్పుడునుండేవాడు; శాశ్వత- స్థిరయాపుడు; పురాణ- అనాది
యైనవాడు; అయం- ఈ గూత్తు; కదాచిగతి- ఒకప్పుడును; న
కాయ- పుట్టడు; ప్రమియ- నశించు; అయం- ఈ
యాత్మ; భూత్వా- పుట్టి; భూయ- మరల; నభవతా- కాగిలవా
డునుగాదు; అతః- ఈకారణమువలన; శరీర- దేహము; హస్య
నూనవతి- నంహరింపబడుచుండగా; నహస్య- చంపబడదు.
కావున, జాయతి, అస్తీ, వర్ధతే, విపరీణమతే, అక్షీయ్య
తే, నశ్యతి, అనెడి పద్యైకారములు పరార్థమలేవని నిర్ధరము.

ఈ ఆత్మ ఒకప్పుడును పుట్టడు, ఒకప్పుడును చావడు, ఒక
ప్పుడుండి మరల మరయుకప్పుడు ఉండనివాడునుకాదు, మును

పులేః దేనుకశచ్చినవాడును కాదు. ఎందువల్ల ననగా ఇతడు పుట్టుక లేనివాడు, మరణము లేనివాడు, ఎల్లప్పుడును ఉండువాడు, అరాధితౌనివాడు. శరీరము హలేమైనను ఈ అత్మహుండుకాదు.

వేదావినాశం నిర్మలం యపన మశమవ్యయం।

కథంసపురుషః పార్థ కింభూతయతి హంతికం. 21.

పా పార్థ- ఓయిఅర్జునుడా! య- ఏపురుషుడు; ఏనం-ఈ చూల్తును; నిర్మలం- ఏకరూపిగాను; అవినాశం- అవ్యధావని కాకపోతునిగాను; అజం-పుట్టుక లేనివానిగాను, అవ్యయం-క్షయరహితునిగాను; శేవ-యెఱుగుచున్నాడో; సపురుషః-అపురుషుడు; కం-ఎవ్వని, కథం-యెట్లు; భూతయతి-చంపించుచున్నాడు.

ఓ అర్జున! ఎవడయితే ఈ అత్మ నాశములేని వాడనియు నిర్మలనియు, పుట్టుక లేనివాడనియు, క్షయములేనివాడనియు తెలిసికొనుచున్నాడో అట్టి పురుషుడు ఎట్లు ఎవనిచేత విధింపబడును? ఎట్లు ఎవ'వధించును. అట్టివాడు తాను విధింపబడుటయు తానితరుల విధించుటయు అసంభవము.

వాసాంసిక్షర్ణానియథావిహాయ నవానిగృహ్లాశినరోపరాశిః।
రిథాశరీరాశి విహాయక్షర్ణా న్యన్యానిసంయంతిసవానిజహీ-
వరః-మనుష్యుడు; యథా-యేప్రకారముగా; క్షర్ణాని-శిథి

లములయిన; వాసాని- వస్తుములను; విభావ-విడిచి; నవా
ని-క్రొత్తలయిన; అవరాణి-ఇతరములయిన; వస్త్రాని-వస్తుము
లను; గృహాని-ఇతరములయిన; తథా-యోవ్రకముగా;
దేహి-యార్త; జీర్ణాని-నిధిలములయిన; శరీరాని-దేహములను;
విహాయ-విడచి; శవాని-క్రొత్తలయిన; అన్యని-ఇతరములయి
న; శరీరాని-దేహములను; సంపాది-పొందుచున్నాడు.

మనుష్యుడు ఎట్లు చినిగినవస్త్రములనువదలి క్రొత్తవస్త్ర
ములను గ్రహించునో, అట్లు ఈయార్త జీర్ణములయిన దేహ
ములనువదలి క్రొత్తదేహములను గ్రహించుచున్నాడు.

నై సంపదంతిశస్త్రాని నై సంపదాతి పావకః॥

నై సంపదం శేదయంత్యాసో నశోష యతిచూరుతః. 20.

ఏనం- ఈ యార్తము; శస్త్రాని-అయుధములు; నశింపంతి-
చేదించును; పావకః- అగ్ని; ఏనం- ఈ యార్తము; పదపాతి-ద
హించును; అప-ఉడకములు; ఏనం- ఈ యార్తము; నశ్లేదయం
తి-తడవవు; చూరుతః-చాయువు; ఏనం- ఈ యార్తము; నశో
షయతి- శోషింపజేయుదు.

ఈ యార్తము అయుధములు నశించుట, ఇతని అగ్ని ద
హించుట, ఇతనిని తడవజాలవు, ఇతని చాయువు ఎం
డించుజాలదు.

అచ్ఛేదో యదుతాపాన్యాయ మన్వేదో శోష్య మవచా
నిశ్చస్సన్య గతస్థాణు రచతోయం సనాతనా. 24.

అయం- ఈ యాత్మ; అచ్ఛేద్య:- ఛేదించదగినవాడుకాదు;
అయం- ఈ యాత్మ; అదాప్య:- దహింప దగినవాడు కాదు;
అయం- ఈ యాత్మ; అన్వేద్య:- తడవదగిన వాడు; అశోష్య:-
ఎండించదగిన వాడు; కావున, అయం- ఈ యాత్మ; నిత్య:-
న శరహితుడు; సర్వగత:- సర్వస్వాకతుడును; స్థాణు:- సిద్ధ
స్వభావుడును; అచల:- చలించనివాడును; సనాతన:- అనివీత్యై
నవాడును.

ఈ యాత్మ ఛేదించ నలవిగాదు, ఈతడు దహింప నలవి
గాదు, రహింప నలవిగాదు, ఎండించను నలవిగాదు. ఇతడు
నాశములేని వాడు, అంతటను స్వాపించియుండు వాడు; స్థిర
రూపుడు, చలించని వాడు, అనాదియైనవాడు.

అవ్యక్తాయ మదిత్యాయ మవికార్యాయ ముచ్యతే।

తస్మాదేవం విద్విత్త్వేన నానుశోచితు మర్హసి. 25.

అయం- ఈ యాత్మ; అవ్యక్త:- శ్రుతి, “సచక్షుషాపశ్యతి
కళ్పనై నిం” అనే శ్రుతివలనచక్షురాదులకగోచరుడు; అయం-
ఈ యాత్మ; అచింత్య:- “యస్మిన్సానమను త” అనడి శ్రుతి
వలన మనస్సునకగోచరుడు; అయం- ఈ యాత్మ; అవికార్య:-

కర్తేంద్రియములకు విషయముకానిచాదు; ఇతి- ఇట్లుని; ఈచ్య
లే- చెప్పబడుచున్నాడు; తస్మాత్ - అకారము వలన; ఏవం-
ఈ చెప్పబడిన ప్రకారముగా; ఏవం- ఈ యాత్మను; విదిత్వా-
ఎరిగి; అనుకోచితుం- దుఃఖించెడి కొఱకు; నార్హసి- తగవు.

ఈ యాత్మ చక్షురాదీంద్రియములకు గోచరుడు గాదు,
మనస్సునకును గోచరుడుగాదు, కర్తేంద్రియములకును ఏవి
సేయను శక్యముగాదు అని శ్రుతులందుఁ దెప్పబడుచున్నా
డు, కాబట్టి, నీ ప్రకారము తెలిసి దుఃఖంబకుము.

అథచైవం నిత్యకారం నిత్యంవా మన్యసేమృతం!

తథాపిత్వం మహాబాహూ నైవంకో చితుమర్హసి. 26.

హే మహాబాహూ- ఓ అర్జునుడా; అథచ- అలాగు నైన
ను; త్వం- నీవు; నిత్యకారం, నిత్యం-చిత్తమును; కారం-పుట్టు
చున్న; నిత్య- నిత్యమును; మృతం-నశింపుచున్న దేహమును;
ఏవం- ఈ యాత్మనుగా; మన్యసే-తలంచుచున్నావో; తథాపి-
అట్లయ్యును; ఏవం- ఈ ప్రకారముగా; శోచితుం- దుఃఖించుట
కొఱకు; నార్హసి-తగవు.

అట్లుగాక ఈ యాత్మ నిత్యముగా పుట్టువాడనియు, నిత్య
ముగా నశింపువాడనియు, నీవు తలంచినను అపక్షమునందు

నూదా ఓ అర్జునాదా ఈ అర్తము సరించి నిత్ర ముఖంపఱలన నది లేదు.

కారణ్యహి ధ్రువో మృత్యుః ధృవంజన్త మృతవ్యః |

తస్మాద కరిష్యామ్యేకే సత్త్వంశోచితు మర్హసి. 27.

హి- ఏ కారణమువలన; కారణ్య-పుట్టినవానికి; మృత్యుః- నాశము; ధృవః- నిశ్చయమో; మృతవ్య-చచ్చినవానికి; జన్త- పుట్టడమును; ధృవం-నిశ్చయమో; తస్మాత్-అకారణమువలన అపరిహేయే- తప్పించనూడని; అర్థ- కార్యవిషయమై; త్వం- పండితుండువైన నీవు; శోచితుం- దుఃఖించడికొఱకు; మర్హ- సి-తగవు.

ఎండువల్లననగా పుట్టినవానికి మరణముతప్పదు, అట్లు చచ్చినవానికి జన్మమునుతప్పదు. కాబట్టి అనివార్యమయిన ఈ విషయమునందు నీవు దుఃఖించుటచే నుపయోగము లేదు.

అవ్యక్తాదీని యాతాని వ్యక్తమధ్యాని భారత |

అవ్యక్త నిధనాన్యేవ తత్ర కా పరివేదనా. 28.

హి భారత- ఓయి అర్జునాదా; యాతాని-శరీరములు; అవ్యక్తాదీని- ప్రభావతత్త్వమై వ్యరూపముగాగలవియు; వ్యక్తమధ్యాని- కనిపించుచున్నవివత్త మరగాదులే మధ్యకాలమందుగలవియు; అవ్యక్తనిధనాని- ప్రభావతత్త్వమునందే లయముగాగల

వియ్య; తత్ర- అట్టి కఠిన విషయము; కా- యేమి; పోలేదనా-
దుఃఖము.

ఓ అద్భుతమా! ఈ భూతములు పుట్టుటకుమునుపు కనబడ
వు. నమమమాత్రము కనబడుచున్నవి. పిమ్మట నశించిన య
నంతరము అకనబడకనుండుటనే సాండును. కాబట్టి నీకీ విష
యమునందు దుఃఖములే?

అశ్చర్య వత్సల్యతి కశ్చిదేన మాశ్చర్య వద్వజతి తత్తైవ
చాన్యః । ఆశ్చర్యవచ్చై నమస్య శ్చ శ్చోతి శ్రుత్వా
ప్రేనం వేదనచైవ కశ్చిత్. 29.

కశ్చిత్ - ఒకానొక పురుషుడు; ఏనం - ఈయూర్తను; అశ్చ
ర్యవత్ - ఒకప్పుడును నూడని అద్భుత వస్తువు నాకస్మిక్ముగా
జూచినట్లు; పశ్యతి-చూచుచున్నాడు; తనైవ-అలాగుననే; అ
స్యశ్చ-మరియొకడును; ఏనం - ఈ యూర్తను; ఆశ్చర్యవత్ - ఆ
శ్చర్యమువలె; వనితి- మఱియొకనితో చెప్పచున్నాడు. అన్యః-
యితరుడు; ఎనం - ఈ యూర్తను; అశ్చర్యవత్ - ఆశ్చర్యము
వలె; శ్చోతి-వినుచున్నాడు; కశ్చిత్-మరియొకడు; ఎనం-ఈ
యూర్తను; శ్రుత్వాపి- వినియును; దృష్ట్వాచ- చూచియును;
ఉత్తాపి-పలికియును; నవేదైవ-యెఱుంగడు; అతి యెట్లనిన
జ్ఞానవాసిష్టమందు చెప్పబడియున్నది. “ క్షో. అహోను

చిత్రం నూరేణం యద్యావిశ్వవి మోహిని । నర్వాంగప్రో
తమవ్యసం యయాత్తానం నలుభ్యనే. ” ఏమాయచేత లో
కులు వకలావయవములయందునిండి యున్నప్పటికిని ఆత్మతెలి
యలేక యున్నారో, ఆ ఈ నూయ ప్రపంచమును మిక్కిలి
మోహింపజేయుచున్నది ఇది మిక్కిలి యాశ్చర్యము.

ఒకానొకడు ఈ ఆత్మను ఆశ్చర్యవస్తువువలెచూచును, మ
రిమొకడు ఈ ఆత్మను ఆశ్చర్యమువలెనేచెప్పను, మరియొకడు
ఆశ్చర్యముగా వినును వినియును ఈ ఆత్మను ఎవ్వడును యె
ఱుంగడు.

దేహీనిత్య మవస్థాయం దేహీ సర్వస్య భారత!

తస్మాత్సర్వాణి భూతాని సర్వంశో చితుమర్హసి. 30.

దేహీ భారత- ఓయి అర్జునుడా; సర్వస్య- సమస్తమయిన;
సురాసుర మనుష్యాది ప్రాణి సమూహముయొక్క; దేహీ-
కరీరము, మధ్యమానేపి- సంహరింప బడుచున్నను; అయం-
ఈ; దేహీ-ఆత్మ; నిత్యం- ఎల్లప్పుడును; అవస్థా- చందదగ
నివాడు; తస్మాత్-అకారణమువలన; త్వం- నీవు; సర్వాణి- స
మస్తమయిన; భూతాని-భీష్మాదిశరీరములనుగూర్చి; శోచితుం-
దుఃఖించుటకొరకు; వామర్హసి- తగవు.

ఓ అర్జునుడా! ఈ దేహము పాతద్రోసను ఈ దేహమునం

దురుడు అత్త ఎవ్వడును హతముకాదు. అందువలన ఈ భీష్మ
ది వసువై పాశ్చాత్యులనుగూర్చి నీవు దుఃఖింపవలసినది లేదు.

స్వధర్మ మపిచానేత్య నవికంపితు జర్హసి।

ధర్మార్థి యుద్ధా చ్ఛ్రేయోన్యత్ శుక్రియవ్య నవిద్యతే.

అపిచ- ఇంచేకాదు; స్వధర్మం- శుక్రియ ధర్మమును; అనే
శక్తి-విచారించి; వికంపితుం- చలించుటకొరకు; జర్హసి- తగ
వు; తథాహి- అదియుక్తమేకదా; శుక్రియన్య- రాజానకు; ధ
ర్మార్థి-ధర్మముతోగూడిన; యుద్ధాత్- యుద్ధమునకంటే; అ
న్యత్- ఇతరమయిన; శ్రేయః- శ్రేయస్సు; నవిద్యతే-లేదు.

ఇంతియకాదు, నీవు స్వధర్మమును విచారించినను ఈయు
ద్ధము విరువరాదని ఏర్పడును. ఎలయనగా ఈ ధర్మమైన
యుద్ధముకంటే మరియొకటి మేలు గలిగించు కార్యము శుక్రి
యనకు లేదు.

అనతారిక. “ స్వజనంహి కథం మాత్వా సుఖసస్సాన్య మ
మాధవ. ” అనెడి శ్లోకమున కుత్తరము చెప్పుచున్నాడు.

యదృచ్ఛ యాశోపపన్నం స్వర్గద్వార మపావృతం।

సుఖినః శుక్రియోః పార్థ లభంతే యుద్ధమిగ్మకం. 82.

శ్రీ- పార్థ ఓయి అర్జునుడా; యే శుక్రియా- ఏ రాజులు;
అపావృతం- అవరణ రహితమైన; స్వర్గద్వారం- స్వర్గద్వారభా

తమైవట్టి; యశ్చచ్ఛయా-అప్రార్థవచేత; ఉపచన్నంఽ-ప్రాప్త
మైనట్టి; ఈదృశం-ఇట్టి; యుద్ధం-యుద్ధమును; లభంకే-పొందు
చున్నారో; కే-చారలు; సుఖవః-భాగ్యవంతులు.

ఓ అర్జునుడా! ప్రార్థింపకయేసిద్ధమైన తెరవటదిన స్వర్గము
వాటిలియున్న ఈ యుద్ధమును పొందు శుక్రియాల మిక్కిలి
సుఖవంతులని చెప్పవలెను.

అథచే త్వం ధర్మ్యమిమం సంగ్రామంసకరిష్యసి।

తతస్సవిధర్మం కీర్తించ హిర్వా పాప మవాప్నుస్యసి. ౩౩.

అథ-పిమ్మట; త్వం-నీవు; ధర్మ్యం- స్వధర్మయు క్షమైన; ఇ
మౌసంగ్రామం- ఈయుద్ధమును; సకరిష్యసిచేత్- చేయవేని;
తతః-అందువలన; స్వధర్మం-స్వధర్మఫలమును; కీర్తించ- యశ
స్సును; హిర్వా-విడిచి; పాపం-పాపమును; అవాప్నుస్యసి-పొం
దగలవు.

అట్లైనను నీవు ఈధర్మమైన యుద్ధమును చేయఁబోదువే
ని అందువలన స్వధర్మము నుయశస్సును శోరకబోవుటయే కాక
పాపమును పొందుదువు.

అకీర్తిం చాపిభూతాని కథయిష్యంతి శేష్యమాం।

సంభావితవ్య చాకీర్తి ర్మరణా దతిరిచ్యం. ౩౪.

అపిచ- ఇంతియొకాడు. భూతాని- ప్రాణులు; అవ్యయం-